

Ο βλαχικός γαμος

Ένα κατάλοιπο της πανάρχαιης Διονυσιακής λατρείας. Ένα από τα γραφικότερα λαϊκά έθιμα της Βοιωτίας είναι ο Βλάχικος γάμος της Θήβας που γίνεται την Καθαρή Δευτέρα και συγκεντρώνει το ενδιαφέρον πολλών επισκεπτών. Ο «Βλάχικος γάμος» είναι κατάλοιπο της πανάρχαιης λατρείας του θεού Διονύσου που διαιωνίζει την οργανωτική θρησκεία του γιου της Σεμέλης στη χώρα των μεγάλων θρύλων, στη Θήβα. Το έθιμο τούτο, παραλλαγή ενός γάμου Βλάχων, φέρνει στο προσκήνιο και στο νου του θεατή ένα πλήθος από προβλήματα που ανάγονται στη σχέση του με τα πανάρχαια λατρευτικά έθιμα της Διονυσιακής θρησκείας, στην καταγωγή των «Βλάχων», στη μεταφορά του εθίμου από τις βουνοκορφές της Πίνδου στην πόλη του Κάδμου και πολλά άλλα.

Οι εκδηλώσεις αρχίζουν από την Τσικνοπέμπτη. Πριν, όμως, μιλήσουμε για την τελετή, χρήσιμο είναι να ρίξουμε ένα βλέμμα στην ιστορία του «Γάμου» όπως το βρίσκουμε τελούμενο στη σημερινή Θήβα. Πρώτοι «πρωταγωνισταί» αναφέρονται οι Νικόλαος Κόκκινος (ή Αργυρίου) και Απόστολος Γιαννούλας (1850-1870).

Όπως βλέπουμε, ο ρόλος των πρωταγωνιστών διαρκεί μια ολόκληρη εικοσαετία. Ανάμεσα στους δύο πρωταγωνιστές υπάρχει μια διαφορά ηλικίας, ώστε όταν (όσον γε τανθρώπεια) πεθάνει ο γεροντότερος και τη θέση του την πάρει κάποιος άλλος, να υπάρχει πάντα κάποιος μυημένος να του διδάξει το ρόλο του. Η τελετή, που καθώς είπαμε αρχίζει την Τσικνοπέμπτη, ανοίγει με «νταούλια» και «πίπιζες» και γερό φαγοπότι. Οι «γερο-συμπέθεροι» συναντιούνται κι αρχίζει η κουβέντα για την «προίκα» της νύφης. Αφού τα συμφωνήσουν τελειώνει το «προξενειό» κι αρχίζουν πια πυρετικά οι προετοιμασίες για τα σχετικά με το γάμο.

Παλιότερα η τελετή άρχιζε απ' το βράδυ του Σαββάτου και συνεχιζόταν ως τη νύχτα της Δευτέρας, ασταμάτητα, όπως ακριβώς γίνονταν και στους αληθινούς γάμους σε πολλά χωριά της Βοιωτίας. Τούτο, όμως, απαιτούσε μεγάλη αντοχή κ' έτσι, απ' το 1930, η τελετή αρχίζει το απόγευμα της Κυριακής.

Αρχιτελετάρχης σ' όλη τούτη τη γραφική ιεροτελεστία είναι ο «καπετάνιος» των Βλάχων, που κρατάει στα χέρια του μια πανύψηλη γκλίτσα που ξεπερνάει τα δυο μέτρα, διακριτικό σύμβολο της εξουσίας του, την οποία υπογραμμίζουν συνάμα το ύψος του σώματος του και η επιβλητική του ρωμαλεότητα. Φορεί στο κεφάλι του μια χρυσοκέντητη μαύρη σκούφια και η υπόλοιπη ενδυμασία του είναι γραφική: Φαρδομάνικο λευκό πουκάμισο με πιέττες και πάνω απ' αυτό φέρμελη χρυσοκέντητη (είδος γιλέκου), κοντή φουστανέλα λερή, λευκές καλά τεντωμένες κάλτσες στα πόδια, μεταξωτές επιγονατίδες κάτω από το γόνατο (με φούντα στο πλάι), κόκκινα πετσωμένα τσαρούχια με μεγάλη μαύρη φούντα και στη μέση πολύχρωμο ζουνάρι και σελάχι φορτωμένο με ασημένιες σπάθες και κουμπούρια. Στο χέρι του κρατάει ένα ασημένιο βούρδουλα, ενώ διάφορα ασημικά πάνω στο στήθος, ένα χρωματιστό μεγάλο μαντίλι και η μεγάλη κεντητή καπνοσακκούλα που κρέμεται στο πλάι απ' το σελάχι, συμπληρώνουν τη γραφική αμφίεση, η οποία θυμίζει τη λεβεντιά και τη γενναιότητα των κλεφτών του '21. Αυτή την αμφίεση, με μικρές παραλλαγές, έχει όλη η παρέα των Βλάχων. Αλλά αυτά στα πρώτα χρόνια της αναβίωσης του εθίμου.

Τώρα αρκετά έχουν απλοποιηθεί. Έτσι, τον ασημένιο βούρδουλα τον αντικατέστησε η γκλίτσα, τα ασημικά λιγοστέψανε και η «μπουραζάνα» (ένα στενό παντελόνι, μάλλινο ή δίμιτο, λευκό), που λέγεται και «πανωβράκι», αντικατέστησε τη φουστανέλα και τις κάλτσες. Με ιδιαίτερη φροντίδα είναι ντυμένη η νύφη (την οποία στα παλιά χρόνια υποδύονταν άντρας). Φορεί ενδυμασία βλαχοπούλας. Ένα μαύρο φαρδύ φουστάνι με πιέτες, κεντημένο στον ποδόγυρο, λευκό φαρδομάνικο πουκάμισο και πάνω απ' αυτό βλάχικο σεγκούνι, κεντητή ποδιά και βλάχικο μαντίλι στο κεφάλι, ασημικά στο στήθος και τσαρούχια στα πόδια, είναι η αμφίεση της. Φροντισμένο είναι και το ντύσιμο του γαμπρού, όμοιο βασικά με το ντύσιμο των άλλων Βλάχων. Και στους Βλάχους και στους Μακεδόνες, που παίρνουν μέρος στις τελετές (αν και από το 1930 κι έπειτα οι παρέες του βλάχικου γάμου αποτελούνται μόνον από Βλάχους), απαραίτητο εξάρτημα είναι η κάππα φτιαγμένη από τραγίσιο μαλλί, που προστατεύει τους Βλάχους του γάμου από το κρύο, το οποίο συμβαίνει κάποτε να είναι πολύ τσουχτερό.

Οι συντροφίες των μεταμφιεσμένων που παίρνουν μέρος στο «Γάμο» είναι δύο, το λιγότερο. Βέβαια, είναι αυτονόητο πως όσο πιο πολλές είναι οι συντροφίες τόσο πιο μεγαλόπρεπο είναι το θέαμα που παρουσιάζει ο «Βλά-χικός γάμος». Σε κάθε συντροφιά υπάρχουν δεκατρία παλικάρια με τον καπετάνιο, που διαφεντεύει, κ' εκείνα είναι υποχρεωμένα να πειθαρχούν στις εντολές του. Υπάρχει, ακόμα, σε κάθε συντροφιά ο Πανούσης, (πρόσωπο υπηρετικό, που παρακολουθεί καταπόδι τον καπετάνιο και εκτελεί τις επιθυμίες του απροφάσιστα), ντυμένος με τουρκαλβανική φορεσιά, μακριά λευκή πουκαμίσια, κόκκινο φέσι στο κεφάλι, σεγκούνα φλοκωτή, κάλτσες και γουρνοτσάρουχα στα πόδια. Στο χέρι ο Πανούσης κρατάει ένα λευκό μπαστούνι ίσαμε το μπόι του, φορεί σελάχι δίχως ασημένια κουμπούρια και στον ώμο του έχει κρεμασμένο ένα ταγάρι. Το ταγάρι δείχνει πως ο Πανούσης είναι ο φροντιστής (τροφοδότης) της συντροφιάς. Απαραίτητο εξάρτημα του είναι και το γιαταγάρι. Μετέχουν, ακόμα, σε κάθε συντροφιά από ένας ή δυο «θεατρίνοι» ή «γελοίοι», ντυμένοι διαφορετικά από την υπόλοιπη συντροφιά. Σε δύο αντίθετες παρέες βρίσκονται ο γαμπρός και η νύφη.

Το απόγευμα της Κυριακής ακούγεται ο πρώτος ήχος του νταουλιού και της πίπιζας στο σπίτι του καπετάνιου, ένα χαρμόσυνο κάλεσμα των παλικαριών που μετέχουν στο «γάμο». Την ώρα χου πρώτου τραγουδιού ο καπετάνιος δρασκελάει το κατώφλι του σπιτιού του και φτάνει στην αυλή, όπου τον περιμένει ο Πανούσης με το φλάμπουρο (κόκκινο μαντίλι με αστέρια, δεμένο σε ένα καλάμι) στο χέρι του. Πάνω στην κορφή του καλαμιού μπηγμένο ένα φρούτο (μήλο ή πορτοκάλι) και πάνω σ' αυτό καρφωμένα γαρύφαλλα. Καμαρωτός κι αγέρωχος ο καπετάνιος, ακολοθούμενος από τον Πανούση και τους οργανοπαίχτες, περιέρχεται τα σπίτια των παλικαριών και φροντίζει για τη σύναξη τους. Στο πρώτο σπίτι, με το χαρακτηριστικό «κάλεσμα» της πίπιζας, πετιέται το πρώτο παλικάρι της συντροφιάς, ανταλλάσσει φίλημα με τον καπετάνιο και γίνεται μέλος της συντροφιάς, ενώ η οικοδέσποινα φιλεύει τους επισκέπτες κρασί ή κάτι άλλο. Το παλικάρι ακολουθεί τη συντροφιά για να πάνε σε άλλο σπίτι για κάλεσμα. Έτσι συγκεντρώνονται τα μέλη της μιας συντροφιάς και ξεκινούν κατόπιν για το σπιτικό της νύφης, που την παίρνουν μαζί τους. Το ίδιο γίνεται για το γαμπρό από την άλλη συντροφιά των Βλάχων. Οι δύο συντροφιές (της νύφης και του γαμπρού) δεν επιτρέπεται να σμίξουν ως τη Δευτέρα που θα γίνει ο γάμος.

Το βράδυ της Κυριακής οι συντροφιάς της νύφης και του γαμπρού αρχίζουν το χορό στον κεντρικό δρόμο της Θήβας. Σε κάθε συντροφιά υπάρχει ένας «γερο-συμπέθερος» (πατέρας της νύφης και του γαμπρού). Ο χορός συνεχίζεται με τη συνοδεία των νταουλιών και της πίπιζας ως αργά τη νύχτα και όλη η τελετή ακολουθεί πιστά τις οδηγίες του καπετάνιου.

Τη Δευτέρα το πρωί, γύρω στις έξι, οι Βλάχοι της νύφης συγκεντρώνονται στην πλατεία έξω από την εκκλησιά του Άη-Γιάννη του Καλοχτένη, πολιούχου της Θήβας. Ανάβουν μεγάλη φωτιά και χορεύουν γύρω απ' αυτή. Όταν πέσει η φλόγα, καθισμένοι γύρω τραγουδούν με τη συνοδεία της πίπιζας και του νταουλιού. Στη διάρκεια που χορεύουν και τραγουδούν οι Βλάχοι, η νύφη ζυμώνει μια «προπύρα», του γάμου την πίττα, που τη ρίχνει στη θράκα και σιγοψήνεται. Γύρω απ' τη φωτιά, όπου ψήνεται η «προπύρα», εξακολουθεί ο «πυρρίχιος» χορός. Η παρέα του γαμπρού, την ίδια ώρα χορεύει γύρω από τη φωτιά που έχει ανάψει σε άλλο μέρος. Ως τις οκτώ κρατάει ο χορός.

Ύστερα ο καπετάνιος, αφού ορίσει κάποιον αντικαταστάτη του, παίρνει τον Πανούση και πηγαίνει για την προμήθεια των απαραίτητων για το γάμο.

Ως τις 10 το πρωί έχουν συγκεντρωθεί ελιές, τουρσιά, χαλβάδες, ταραμάδες και άλλα τρόφιμα που μεταφέρονται από τον Πανούση στον τόπο που θα γίνει η μεγάλη συγκέντρωση των συμπεθέρων (παλιότερα στην αρχαία Κρήνη του Άρεως, τώρα στο γραφικό εξωκλήσι της Αγ.

Τριάδας) και αρχίζει το επίσημο προξενιό ανάμεσα στους δύο «γερο-συμπεθέρους». Όταν φθάσει η ώρα δέκα, κ' ενώ οι προετοιμασίες έχουν τελειώσει πια, οι δύο καπεταναίοι προστάζουν τις συντροφιάς τους να κινήσουν για τη συγκέντρωση. Προπορεύεται η συντροφιά της νύφης κι ακολουθούν οι Βλάχοι του γαμπρού. Μπροστά πηγαίνουν τα φλάμπουρα, ύστερα η πίπιζα και το νταούλι. Κατόπιν πηγαίνει ο «θεατρίνος», που χορεύει αδιάκοπα και κινείται ακατάπαυστα, σαν να «σούρνει» τη συντροφιά κατά την επιθυμία του. Η πομπή τραβάει μεγαλόπρεπα προς τον τόπο της συγκέντρωσης, όπου έχουν στηθεί δύο καλύβες. Στο δρόμο οι Βλάχοι χορεύουν με τις γκλίτσες υψωμένες, σαν αρχαίοι σαρισσοφόροι και φτάνουν στον προορισμό τους κατά τις 11.

Αφού ο πατέρας της νύφης δεχτεί, αρχίζει η διαπραγμάτευση της προίικας. Τάζει πρόβατα και γίδια, βόδια και προικιά ο πατέρας της νύφης. Ύστερα φιλιούνται σταυρωτά οι δυο συμπέθεροι, κλείνοντας τη συμφωνία. Κατόπιν ρίχνονται τρεις ντουφεκιές από τον καπετάνιο του γαμπρού, για να επιβεβαιώσει και να ειδοποιήσει τους απόντες πως ο αρραβώνας έγινε. Η πίπιζα και το νταούλι αρχίζουν χαρούμενο σκοπό και ο αγγελιαφόρος τρέχει να αναγγείλει στο γαμπρό πως το προξενιό έγινε. Η συντροφιά του γαμπρού φτάνει σε λίγο στην καλύβα της νύφης και τότε ρίχνονται τρεις κουμπουριές κι αρχίζει ο χορός. Σε λίγο ο πατέρας της νύφης παίρνει τη νύφη απ' την καλύβα και τη φέρνει έξω. Άλλες τρεις κουμπουριές αντηχούν και ο γαμπρός δίνει ένα φίλημα στο μέτωπο της νύφης. Ύστερα χορεύει πρώτη η νύφη. Ακολουθεί ο γαμπρός και κατόπιν αρχίζει το φαγοπότι. Η νύφη προσφέρει στο γαμπρό την «προπύρα» που έψησε απ' το πρωί κ' εκείνος τη δίνει στον καπετάνιο. Η προπύρα μοιράζεται στα παλικάρια.

Μεσολαβεί ένα διάστημα ανάπαυσης, ως τις 3 το απόγευμα.

Μετά τις 3 αρχίζει πάλι ο χορός και το φαγοπότι. Τώρα συμμετέχει όλος ο κόσμος. Όλοι χορεύουν και πίνουν. Το γλέντι γενικεύεται. Νέοι, γέροι, ντόπιοι και ξένοι παίρνουν μέρος στην ευωχία τούτη που θυμίζει λατρείες διονυσιακές. Όταν φτάσει η ώρα πέντε, παύει ο χορός.

Πάνω σ' ένα αραμπά φορτώνονται τα προικιά της νύφης. Τα πρόβατα που έταξε ο πατέρας της νύφης ακολουθούν την πομπή. Οι γερο-συμπέθεροι είναι καβάλα σε δύο γαϊδουράκια. Η γαμήλια πομπή είναι γραφική. Τα φλάμπουρα και τα παιδάκια προηγούνται. Ακολουθούν τα λαϊκά όργανα και κοντά ο «θεατρίνος» και τα πρόβατα.

Φτάνοντας έξω απ' τις καλύβες κολατσίζουν. Ύστερα από μια ώρα (στις 12) στέλνεται το «προξενιό» από τους Βλάχους του γαμπρού. Ο γερο-συμπέθερος, ο καπετάνιος, δύο-τρία παλικάρια και τα δύο-τρία παιδάκια με το φλάμπουρο, χωρίς όργανα, αποτελούν την «αποστολή του προξενιού» που μπροστά της πηγαίνει ένας αγγελιαφόρος για να ειδοποιήσει τους Βλάχους της νύφης. Ο πατέρας της νύφης τους υποδέχεται στην πόρτα της καλύβας. Μέσα βρίσκεται η νύφη, η μάνα της και μια άλλη βλάχα. Ένα από τα παλικάρια της αποστολής ζητάει απ' τον «γερο-συμπέθερο» την κόρη του σε γάμο

«Κρίνε μαυρές γεροσυμπέθερ, του θες του παλικάρ'»;

Μετά ακολουθούν τα δύο γαϊδουράκια με τους «γερο-συμπέθερους», ο γαμπρός με τη νύφη (πιασμένοι απ' το μπράτσο), πλάι ο αραμπάς κ' έπειτα οι καπεταναίοι με τα παλικάρια. Η πομπή πορεύεται γεμάτη κέφι, εορταστικό πανδαιμόνιο, που δημιουργείται με τους ήχους της πίπιζας και των νταουλιών, και διάχυτη ευθυμία, που προκαλείται απ' τα καμώματα και τα πειραχτικά λόγια των θεατρίνων. Όταν η πομπή φτάσει στον τόπο όπου θα γίνει ο γάμος (στην αγορά) οι δύο συντροφιάς χωρίζονται και πηγαίνουν η μια στην καλύβα του γαμπρού και η άλλη στην καλύβα της νύφης. Γίνεται το συγύρισμα της νύφης και το ξύρισμα του γαμπρού.

Ενώ γίνονται αυτά, οι δύο συντροφιάς τραγουδούν γαμικά τραγούδια, άσεμνα, που υμνούν την αντρική ικανότητα και την ευγονία της γυναίκας.

Ο διάλογος εξακολουθεί με διάφορες παρόμοιες φράσεις, συχνά αυτο-σχέδιες, και ύστερα ο πατέρας του γαμπρού κατεβαίνει απ' τη ράχη προφέροντας τη λέξη που δείχνει πως η νύφη δεν έχει την τιμή της. Ο πατέρας της νύφης προσφέρει πολύ περισσότερα απ' όσα είχε τάξει στην αρχή και έτσι ο γάμος δεν διαλύεται. Αμέσως ακολουθεί χορός με το γαμπρό και τη νύφη, ενώ το άφθονο κρασί που προσφέρεται σε όλους δημιουργεί γενική ευθυμία. Το κέφι φουντώνει και το γλέντι γίνεται πάνδημο. Ντόπιοι και ξένοι πίνουν και χορεύουν αδιάκοπα.

Στα ενδιάμεσα του γλεντιού χορεύονται και διάφοροι άλλοι χοροί (όπως ο Σουλιώτικος και το γαϊτανάκι), μα το μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει **ο χορός του πεθαμένου παλικαριού**, συμβολισμός της αέναης εναλλαγής θανάτου-βλάστησης της φύσης. Ο χορός τούτος γίνεται κατά τον ακόλουθο τρόπο. Οι Βλάχοι στρώνουν κλαδιά δέντρων στο χώμα και πάνω τους ξαπλώνουν το πιο όμορφο παλικάρι με τα χέρια δεμένα με κόκκινη κορδέλα, πεθαμένο δήθεν. Γύρω του ανάβουν λαμπάδες και αρχίζουν να χορεύουν κυκλικά αργά και πένθιμα, ενώ σε κάθε γύρο σκύβουν στο νεκρό και χουγιάζουν μοιρολογώντας. Μετά από αρκετές στροφές γύρω από το «νεκρό», κάποιος χορευτής ρίχνει μια κουμπουριά στον αέρα κι αμέσως το παλικάρι ανασταίνεται... Κατόπιν συνεχίζεται το γλέντι ως τις πρώτες μεταμεσονύκτιες ώρες...

Απηχήσεις από την εποχή των θρύλων φωλιάζουν στη μνήμη, με την παρακολούθηση της τελετής του «Βλάχικου Γάμου», κι όλη η μεγάλη παράδοση ανακαλείται στο προσκήνιο, κάνοντας τη διαδρομή της μέσα στην ατελείωτη ροή του χρόνου, με την αναβίωση της Διονυσιακής τελετουργίας.

Ο γάμος στον Αστακό

Στον Αστακό και γενικότερα στην Αιτωλοακαρνανία, οι προετοιμασίες του γάμου ξεκινούσαν περίπου ένα μήνα πριν το μυστήριο.

Ξεκινούσαν με το πλύσιμο της προίκας της νύφης στην βρύση του χωριού που γινόταν από φίλες και συγγενείς. Έπειτα τα σιδέρωναν ώστε να είναι όλα στην εντέλεια καθώς 15 μέρες πριν τον γάμο γινόταν η έκθεση της προίκας.

Στο σαλόνι του σπιτιού έβαζαν το νυφικό στρώμα πάνω στο οποίο έστρωναν ένα κεντημένο σεντόνι και την νυφική κουβέρτα (με αυτά αργότερα θα ετοίμαζαν το νυφικό κρεβάτι) και ένα ένα όλα τα ασπρόρουχα της προίκας. Τότε οι γυναίκες που είχαν μαζευτεί για να τα δουν τοποθετούσαν εκεί επάνω και τα δώρα τους. Τα παλιά χρόνια τα πιο συνηθισμένα δώρα ήταν οι ποδιές, κάλσες καθώς επίσης και διάφορα κεντήδια που ενώ σήμερα αυτό κάποιος θα το θεωρούσε ίσως... κακόγουστο αστείο, για την εποχή εκείνη ήταν δώρα που συμφωνούσαν με τα έθιμα και τις παραδόσεις και η νύφη τα δέχονταν με χαρά.

Μάλιστα κάποια χρόνια αργότερα το έθιμο της έκθεσης προικός άλλαξε λιγάκι και τα άψογα λευκά είδη τα κρεμούσαν γύρω γύρω στους τοίχους και κουρτίνες του σαλονιού ενώ τα πιο βαριά όπως τα σεντόνια οι κουβέρτες και τα χαλιά ήταν διπλωμένα και τοποθετημένα πάνω στους καναπέδες και τα τραπέζια. Το νυφικό σεντόνι το έστρωναν πάνω στο χαλί και πετούσαν ροδοπέταλα, αμύγδαλα και ρύζι όπως επίσης και χρήματα με τους συγγενείς να δίνουν τα περισσότερα. Η μητέρα της νύφης έφτιαχνε μια λίστα με τα ονόματα εκείνων που πρόσφεραν ένα χρηματικό ποσό ενώ οι γυναίκες τραγουδούσαν παραδοσιακά τραγούδια γάμου. Όταν έφτανε η ώρα να μαζέψουν το σεντόνι τότε διάβαζε δυνατά τα ονόματα και ποσό που είχε προσφέρει ο καθένας. Το ίδιο βράδυ μάζευαν τα προικιά σε μπόγους για να είναι έτοιμα για την μεταφορά τους- μια εβδομάδα μετά στο σπίτι όπου θα έμεναν οι νεόνυμφοι.

Στο μεταξύ μαζεύονταν γυναίκες και στα δυο σπίτια (γαμπρού και νύφης) για να ετοιμάσουν τα γλυκά του γάμου που παραδοσιακά ήταν κουραμπιέδες και ραβανί.

Και έφτανε η στιγμή που οι συγγενείς του γαμπρού πήγαιναν να πάρουν τα προικιά. Όταν έφταναν στο σπίτι της νύφης όλοι εκτός από τον γαμπρό τους υποδέχονταν όλοι με χαρά και τους πρόσφεραν γλυκό και ποτό. Χόρευαν όλοι προς τιμή της νύφης ενώ την ώρα που έφταναν οι συμπέθεροι τους υποδέχονταν με τραγούδια, ανύπαντρα κορίτσια τους κερνούσαν και έπειτα χόρευαν με πρώτη τη νύφη αμέσως μετά τα πεθερικά της και η κουνιάδα της και στο τέλος οι υπόλοιποι.

Το έθιμο ήθελε οι συγγενείς του γαμπρού να κλέβουν πράγματα από το σπίτι της νύφης τα οποία παρέδιδαν πριν φύγουν. Και αφού τέλειωνε το γλέντι και οι χοροί φόρτωναν τα προικιά αφού πρώτα οι γονείς του γαμπρού θα έπρεπε να δώσουν χρήματα σε 2 συγγενείς της νύφης οι οποίοι κάθονταν στο μπαούλο με τα λευκά είδη και δεν σηκώνονταν αν δεν τους ασήμωναν. Όταν έφταναν στο σπίτι του γαμπρού τους κερνούσαν γλυκά και συνεχίζονταν το γλέντι.

Άλλα έθιμα (συνοπτικά) που τηρούσαν στους παραδοσιακούς γάμους στην Αιτωλοακαρνανία ήταν:

- Απαγορεύονταν ο γαμπρός να πάει στο σπίτι της νύφης πριν το γάμο και αν πήγαινε τον μουτζούρωναν οι συμπέθεροι.
- Η νύφη μπορούσε να πάει στο σπίτι του γαμπρού μόνο για να το δει και πάντα με συνοδεία και για λίγο.
- Η πρόσκληση στο γάμο γινόταν με ένα άτομο από την οικογένεια του ζευγαριού μιας και δεν υπήρχαν τα σημερινά προσκλητήρια.
- Την Τρίτη πριν το γάμο έφτιαχναν τα λεγόμενα προζύμια (με τα οποία ετοίμαζαν τις κουλούρες του γάμου) στο σπίτι του γαμπρού όπου μια κοπέλα ανύπαντρη κοσκίνιζε το αλεύρι φορώντας ένα μαντήλι, ενώ οι παρευρισκόμενοι έριχναν στο κόσκινο χρήματα τα οποία μοίραζε η κοπέλα σε μικρά παιδάκια.
- Την Τετάρτη ανάπιαναν τα προζύμια στο σπίτι της νύφης και ακολουθούσε γλέντι.
- Την Πέμπτη τα ζύμωναν και τα έψηναν. Οι καλεσμένοι στο τραπέζι πριν και μετά το γάμο έπρεπε υποχρεωτικά να πάνε κανίσκι (κουλούρι, σφαχτό, γλυκά - ραβανί ή κουραμπιέδες σε δίσκο και κρασί μέσα σε μεγάλη κόφα)

- Όταν κάθονταν στο τραπέζι για να φάνε τραγουδούσαν τραγούδια της τάβλας τα οποία ήταν βαριά δημοτικά και πολλά ακόμη.
- Την ημέρα του γάμου μια ανύπαντρη φίλη της νύφης της φορούσε τα εσώρουχα και το νυφικό.
- Από το δίσκο με τα στέφανα τα ανύπαντρα κορίτσια, έπαιρναν κουφέτα τα οποία έβαζαν κάτω από το μαξιλάρι τους για να ονειρευτούν το όνομα που θα είχε ο μελλοντικός τους σύζυγος.
- Μετά τον γάμο πήγαιναν στο τραπέζι στο σπίτι του γαμπρού μόνο όσοι είχαν προσκαλεστεί επίσημα.
- Η πεθερά υποδέχονταν την νύφη με λευκό μαντήλι και ένα σίδερο για να πατήσει πριν περάσει το κατώφλι όπου εκεί την περίμενε ο κουνιάδος της για να την κεράσει γλυκό και καφέ και μετά άρχιζε ο χορός και το παγωπότι.
- Την επόμενη του γάμου η νύφη πήγαινε τα δώρα στον κουμπάρο και στα πεθερικά της (στους κουμπάρους έδινε πουκάμισα στους άντρες, παντόφλες και νυχτικό για τις γυναίκες) ενώ στους αρραβώνες έδινε – πουκάμισα κουβέρτες και σεντόνια: στον κουμπάρο, στον πεθερό, στον κουνιάδο και στον γαμπρό.

- Οι γονείς της νύφης, αν δεν περνούσε ένας χρόνος από τον γάμο της κόρης τους, δεν της έδιναν κρεμμύδια για κανέναν λόγο ώστε να μην έχει δάκρυα στο γάμο της.
- Έπρεπε να περάσει ένας χρόνος για να μπορέσουν οι νιόπαντροι να στεφανώσουν ή να παρευρεθούν σε γάμο κάποιων άλλων.
- Για ένα χρόνο οι νεόνυμφοι δεν έπρεπε να πάνε σε κηδεία.
- Μετά απ' όλα ... τα του γάμου, οι συγγενείς και φίλοι, πήγαιναν στο σπίτι του ζευγαριού ένα πιάτο ως κάλεσμα για την μελλοντική ονομαστική γιορτή που θα ακολουθούσε. Το πιάτο το στόλιζαν οι νοικοκυρές με αμύγδαλα, ρύζι και κουφέτα εκφράζοντας με αυτό τον τρόπο τις ευχές τους για έναν καλότυχο και στεριωμένο γάμο. Έπειτα η νύφη θα έπρεπε εκείνους που της έστειλαν πιάτο να τους επισκεφτεί για να τους ευχαριστήσει.

Πανηγύρι Αγίας Αγάθης

Κάθε καλοκαίρι, στην καρδιά ακριβώς του Αυγούστου, το Αιτωλικό και η Σταμνά, απ' άκρη σ' άκρη, ζουν και αναπνέουν στους ρυθμούς του ζουρνά και του νταουλιού. Οι Αιτωλικιώτες και οι Σταμνιώτες γιορτάζουν την Αγί'- Αγάθη τους και πανηγυρίζουν. Ένα πανηγύρι με πολύ σύνθετο χαρακτήρα, όπου το θρησκευτικό στοιχείο συνυφαίνεται με το ιστορικό, το κοινωνικό και το συμβολικό. Μια ολάκερη παράδοση που κρατά και αντιστέκεται ακόμη πεισματικά στον φθοροποιό χρόνο και στα ξενόφερτα πολιτισμικά στοιχεία. Χαρακτηριστικό του η ιδιαίτερη τελετουργία και ο τόσο αναπαραστατικός χαρακτήρας του.

Η καθιέρωση αποδίδεται σε συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα που έγιναν τον Δεκέμβριο του 1824, έτος εξαιρετικά κρίσιμο για την έκβαση της ελληνικής επανάστασης του 1821. Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος που βρίσκονταν στο Αιτωλικό συγκάλεσε τους οπλαρχηγούς της Βορειοδυτικής Ελλάδας για να συζητήσουν την κατάσταση και να λάβουν αποφάσεις. Τόπος της συγκέντρωσης ορίστηκε η «Ψηλή Παναγιά», ερειπωμένο Βυζαντινό μοναστήρι στη δυτική πλαγιά του Ζυγού. Η συνάντηση αυτή πραγματοποιήθηκε στις 23 Αυγούστου και κατέληξε στη Συνέλευση του Αιτωλικού, η οποία πραγματοποιήθηκε την 17 Δεκεμβρίου 1824 εις τον ιερό ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου της πόλης.

Η συνέλευση ήταν επεισοδιακή λόγω των πολλών και αντίθετων απόψεων και όλη η προσπάθεια να αφήσουν τις προσωπικές αντιπάθειες και φιλοδοξίες, να ομονοήσουν και να συνεχίσουν τον αγώνα ενωμένοι κινδύνευε να διαλυθεί. Ακριβώς τη στιγμή του αδιεξόδου σημειώθηκε μεγάλος σεισμός ο οποίος συγκλόνησε τη πόλη. Ο σεισμός εκλήφθηκε ως «σημείον Θεού» με αποτέλεσμα τελικά όλοι μπρος στο εικόνισμα της Παναγίας να συναποφασίσουν να συνεχίσουν τον αγώνα ομονοούντες.

Αμέσως μετά την απελευθέρωση του έθνους οι Αιτωλικιώτες διατηρούντες την ανάμνηση του γεγονότος και αισθανόμενοι χρέος προς την Παναγία αποφάσισαν να τιμήσουν τη Χάρη Της και μετέβησαν στις 23 Αυγούστου (άγνωστο για πρώτη φορά ποιο ακριβώς έτος) φορώντας τα άρματά τους στη Ψηλή Παναγιά (όπου έγινε η πρώτη συνάντηση των οπλαρχηγών) και ετέλεσαν Λειτουργία. Αυτή η τελετή που γίνονταν αδιαλείπτως πήρε με τον καιρό τη δομή και το χρώμα εθνοθρησκευτικής γιορτής. Επειδή η τοποθεσία στην Ψηλή Παναγιά ήταν δύσβατη, απόκρημνη, και η μονή ερειπωμένη, ανεγέρθηκε λίγο πιο κάτω σε χώρο πιο ήπιο και βολικό το εκκλησάκι της Αγίας Αγάθης. Καθιερώθηκε λοιπόν η τέλεση της γιορτής να γίνεται εκεί, έτσι πήρε και το όνομα πανηγύρι της Αγιαγάθης.

Το πανηγύρι της Αγιαγάθης εμφανίζει πολλές ομοιότητες με αυτό του Αη Συμιού στο Μεσολόγγι. Είναι τα δύο μεγαλύτερα λεβεντοπανήγυρα της Αιτωλίας. Το πανηγύρι της Αγιαγάθης του Αιτωλικού έχει το πλεονέκτημα να τηρεί ακριβώς τα ήθη και τα έθιμα, τις φορεσιές, το χορό, τη μουσική (ζουρνάδες και νταούλια) και τα τραγούδια των προγόνων. Διατηρεί την λαϊκή υπόστασή του, το συναίσθημα, το χρώμα, την παράδοση, τον ενθουσιασμό, τον επικό του χαρακτήρα αλλά και τον ερωτισμό του.

Το πανηγύρι στο Αιτωλικό και την Σταμνά κορυφώνεται στις 23 Αυγούστου αλλά η προετοιμασία του αρχίζει από το δεκαπενταύγουστο. Την ημέρα αυτή συγκροτούνται οι παρέες και οι πανηγυριστές βάζουν το "ρεφενέ", τα χρήματα δηλαδή που θα χρειαστούν, για να καλυφθούν τα έξοδα τις παρέας. Το γλέντι, στους ήχους του ζουρνά και του νταουλίου, διαρκεί όλη τη μέρα και όλο το βράδυ με μια ανάπαυλα το απόγευμα.

Στο διάστημα, που μεσολαβεί από τις 16 έως τις 19 Αυγούστου, οι παρέες κάνουν τις τελικές ετοιμασίες. Στις 20 Αυγούστου το πανηγύρι αρχίζει. Οι παρέες, κατά το βραδάκι, συγκεντρώνονται στα στέκια τους για το ολονύχτιο γλέντι. Αυτή τη μέρα βάζουν στα τραπέζια τους τα “αγκωνάρια”, όπως συνηθίζουν να αποκαλούν το γλυκό ριβανί.

Στις 21 Αυγούστου και από νωρίς το πρωί γίνεται το αρμάτωμα και η μάζωξη των αρματωμένων. Ο καπετάνιος συνοδευόμενος από τη ζυγιά περιδιαβαίνει τα σπίτια των αρματωμένων και συγκεντρώνει έτσι την παρέα του. Αφού όλοι μαζί γυρίσουν στα σοκάκια καταλήγουν το μεσημέρι στο στέκι τους για φαγητό. Το απόγευμα τις ίδιες ημέρας όλες οι παρέες συγκεντρώνονται μπροστά στο ναό της Παναγίας και αφού προσκυνήσουν αναχωρούν για το εξωκλήσι της Αγί'- Αγάθης.

Εκεί παραμένουν γλεντώντας μέχρι το μεσημέρι της 23ης Αυγούστου. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας συγκεντρώνονται στο Σταθμό Αιτωλικού και από εκεί, σε παράταξη, πομπικά, πρώτα οι Αρματωμένοι και ύστερα οι έφιπποι, κάνουν πανηγυρική είσοδο στο Αιτωλικό και οι αντίστοιχοι στην Σταμνά. Πλήθος κόσμου περιμένει να τους υποδεχτεί και να τους καμαρώσει. Όλοι μαζί καταλήγουν στην κεντρική πλατεία για τον καθιερωμένο χορό των αρματωμένων. Αυτή τη νύχτα Αιτωλικό και Σταμνά απ' άκρη σ' άκρη γλεντάνε. Το γλέντι θα συνεχιστεί και το επόμενο βράδυ, στις 24 Αυγούστου.

Το πανηγύρι τελειώνει με την καθιερωμένη Μπαντονάδα στα στενά του Αιτωλικού. Αρματωμένοι και φίλοι χαιρετιούνται, ανταλλάσσουν ευχές, ασπάζονται ο ένας τον άλλον και χωρίζουν. Το πανηγύρι τελειώνει όχι μόνο γι' αυτούς αλλά και για όλο το Αιτωλικό. Λίγο πριν χωρίσουν δε ξεχνούν να αναφερθούν και στην Αγί' - Αγάθη κι όλοι μαζί τραγουδούν.

Καθώς πλησιάζουν τα Χριστούγεννα θυμόμαστε παλιά έθιμα των εορτών αυτών που έχουν σχεδόν εκλείψει. Ένα από αυτά σχετίζεται με τη μπόσκα (ή κατ' άλλους μπότσκα). Τι είναι όμως η μπόσκα;

Είναι

η αγριοκρεμμύδα (στα βλάχικα). Την Πρωτοχρονιά κρεμούσαν τη μπόσκα στα εξώθυρα των σπιτιών τους (όπως ο αρχαίος πρόγονός μας... Πυθαγόρας) και μετά την έριχναν στις κεραμοσκεπές. Ο Διοσκουρίδης την περιγράφει: “Εστί δε και αλεξιφάρμακον όλη προ των θυρών κρεμαμένη”

Στο έκτο φύλλο της εφημερίδας «Παλαιομάνινα», την οποία εκδίδει η Εταιρεία Φίλων των Μνημείων της Παλαιομάνινας και σχεδιάζει, επιμελείται και χρηματοδοτεί ο γνωστός Παλαιομανιώτης δημοσιογράφος (πρώην διευθυντής μεγάλων αθηναϊκών εφημερίδων) Δημήτρης Στεργίου, δημοσιεύονται όλα τα παλιά (βλάχικα) έθιμα των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς στο κεφαλοχώρι της Αιτωλοακαρνανίας, τα οποία χρόνο με το χρόνο «σβήνουν» και τα περισσότερα είναι σχεδόν άγνωστα στη νέα γενιά, είτε βρίσκεται στο χωριό είτε στην Αθήνα και σε άλλες μεγαλουπόλεις της χώρας μας.

Παραθέτουμε μερικά από αυτά για τα Χριστούγεννα:

1. Γουρνοχαρά (Πόρκο ντι Κριστσιούνε, εκτροφή του γουρουνιού, σφαγή του γουρουνιού, παστό, τσιγαρίδες, λουκάνικα κλπ).
2. Το Χριστόψωμο: Το «ψωμί του Χριστού» το έφτιαχνε, την παραμονή των Χριστουγέννων, η νοικοκυρά με ιδιαίτερη ευλάβεια και με ειδική μαγιά.
3. Το Ύψωμα: Με διαφορετική επιμέλεια και «αώτο» (ομηρική λέξη), δηλαδή προζύμι, οι νοικοκυρές παρασκεύαζαν το Ύψωμα για τους νεκρούς, το οποίο, κομμάτια – κομμάτια το πρόσφεραν σε όλους και, φυσικά, στο χριστουγεννιάτικο τραπέζι.
4. Γευστικά κουλουράκια: Την παραμονή των Χριστουγέννων οι αυλές των σπιτιών μοσχομύριζαν από τα κουλουράκια που έψηναν οι νοικοκυρές στους φούρνους και που έδιναν και στα παιδιά που έλεγαν τα κάλαντα. Είχαν διάφορα σχήματα και στολίδια.

5. Γιαούρτια: Όσοι είχαν αιγοπρόβατα παρασκεύαζαν απαραίτητως σε μεγάλες κατσαρόλες γιαούρτι, το οποίο μοίραζαν και σε οικογένειες που δεν είχαν τη δυνατότητα αυτή.

6. Το χοντρό κούτσουρο στο τζάκι. Το μεγάλο κούτσουρο ή «Χριστόξυλο»: Από τις παραμονές των εορτών ο νοικοκύρης διάλεγε το πιο όμορφο, το πιο γερό, το πιο χοντρό ξύλο από βελανιδιά.

7. Τα βλάχικα κάλαντα «Κολίντι, μελίντι». Απαντώνται και σε άλλες (Βόρεια Ελλάδα) περιοχές της χώρας μας.

Στα έθιμα της Πρωτοχρονιάς στην Παλαιομάνινα κυριαρχούσαν τα παραδοσιακά γλυκά και ψωμιά, το χοντρό κούτσουρο, η μπόσκα, το ρόδι, το πέταλο και το αρνί. Την ίδια επιμέλεια, φροντίδα και χαρά έδειχναν οι κάτοικοι της Παλαιομάνινας και για τη γιορτή της Πρωτοχρονιάς. Παραθέτουμε μερικά χαρακτηριστικά έθιμα, από τα οποία μερικά έχουν ήδη ξεχασθεί, όπως:

- Το μεγάλο κούτσουρο στη φωτιά: Η ειδική μέριμνα για το άσβεστο κούτσουρο στο τζάκι συνεχιζόταν.
- Το Χριστόψωμο: Και, βέβαια, συνεχιζόταν η γνωστή ιεροτελεστία στην παρασκευή χριστόψωμου και άλλων ψωμιών.
- Μπακλαβάς «κόθουρο»: Έχει ομηρικές ρίζες.

- Η μπόσκα (στα βλάχικα) ή αγριοκρεμμύδα: Την Πρωτοχρονιά κρεμούσαν τη μπόσκα στα εξώθυρα των σπιτιών τους (όπως ο αρχαίος πρόγονός μας... Πυθαγόρας) και μετά την έριχναν στις κεραμοσκεπές. Ο Διοσκουρίδης την περιγράφει: “Εστί δε και αλεξιφάρμακον όλη προ των θυρών κρεμαμένη” (Περί ύλης Ιατρικής Β, 171).
- Το σπάσιμο του ροδιού: Είχαν ιδιαίτερη προτίμηση στη χρήση του ροδιού ως συμβόλου αφθονίας, γονιμότητας και καλής τύχης.
- Το πέταλο: Το κρεμούσαν στην πόρτα για ... γούρι!
- Το αρνί: Όσοι είχαν αιγοπρόβατα, έσφαζαν στην εξοχή ένα αρνάκι ή κατσικάκι με πρωτόγνωρη επιμέλεια για την καθαριότητα!

Ήθη και έθιμα των Θεοφανείων σε όλη την Ελλάδα

Χαρούμενα, θριαμβευτικά και ελπιδοφόρα, τα Θεοφάνεια ή Φώτα κλείνουν το Δωδεκαήμερο, που «άνοιξε» την παραμονή των Χριστουγέννων.

Η Ελλάδα είναι πλούσια σε έθιμα των Φώτων. Ραγκουτσάρια, αράπηδες, καμήλες, μπαμπόγεροι, μωμόγεροι, φωταράδες είναι κάποια από τα έθιμα που έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα και τις διονυσιακές γιορτές αλλά και στην περίοδο της Τουρκοκρατίας και αναβιώνουν κάθε χρόνο τις ημέρες των Θεοφανίων.

Ρουγκατσάρια

Στη Θεσσαλία ανήμερα των Θεοφανίων αναβιώνουν τα ρουγκάτσια (ρουγκατσάρια). Αυτά αποτελούνταν από ομάδες (10 – 15 μεταμφιεσμένων ατόμων) οι οποίες περιφέρονταν από σπίτι σε σπίτι παίρνοντας την ανάλογη αμοιβή. Μερικά από τα απαραίτητα μέλη του κάθε ομίλου ήταν ο γαμπρός, η νύφη (νέος μεταμφιεσμένος), ο παπάς, ο παππούς, ο γιατρός και οι «αρκουδιάρηδες». Εντυπωσιακός είναι ο αριθμός των τραγουδιών με τα οποία οι ρουγκατσάρηδες συνόδευαν το πέρασμά τους.

Ραγκουτσάρια

Στην Καστοριά αναβιώνουν τα Ραγκουτσάρια. Οι κάτοικοι μεταμφιέζονται και φορούν απαραιτήτως μάσκες που έχουν συμβολικό χαρακτήρα, αφού η όψη τους είναι τρομακτική και αποσκοπούν στο να ξορκίσουν το κακό από την πόλη. Οι μασκαράδες έχουν τη συνήθεια να ζητιανεύουν από τον κόσμο την ανταμοιβή τους, επειδή διώχνουν τα κακά πνεύματα. Το ίδιο έθιμο αναβιώνει και σε χωριά της Δράμας με το όνομα ροκατζάρια.

Οι κάτοικοι φορούν τρομακτικές μάσκες και κάνοντας εκκωφαντικούς θορύβους με τα κουδούνια που φέρουν περιφέρονται στους δρόμους.

Μπαμπούγερα

Τα Μπαμπούγερα είναι μία από τις πιο ενδιαφέρουσες εθιμικές παραδόσεις στην Καλή Βρύση της Δράμας. Το εθιμικό πλαισίωμα της θρησκευτικής γιορτής αρχίζει το πρωί της παραμονής. Οι γυναίκες παίρνουν στάχτη και τη σκορπίζουν με το δεξί χέρι γύρω από το σπίτι προφέροντας ξορκιστικές λέξεις για να φύγουν τα καλακάντζουρα και να μην έχει φίδια το καλοκαίρι. Μετά το τέλος της τελετής του αγιασμού των υδάτων τα μπαμπούγερα συγκεντρώνονται έξω από την εκκλησία.

Η αμφίεσή τους είναι ζωόμορφη και παλιότερα κρατούσαν στα χέρια ένα μικρό σακούλι με στάχτη με το οποίο, μέχρι πριν από λίγα χρόνια, χτυπούσαν όσους συναντούσαν για να φοβερίζουν τα καλακάντζουρα. Σήμερα, για αποφυγή τυχόν παρεξηγήσεων από τους αμύητους στο τοπικό έθιμο επισκέπτες, επειδή η στάχτη λέρωνε τα ρούχα, το σακίδιο είναι κενό. Ομάδες-ομάδες τα μπαμπούγερα ή χωριστά γυρίζουν τους δρόμους του χωριού κυνηγώντας όσους συναντούν και ζητώντας συμβολικά κάποιο φιλοδώρημα.

Μωμόγεροι

Οι Μωμόγεροι είναι ένα Ποντιακό έθιμο που γινόταν στον Πόντο τα αρχαία χρόνια μέχρι και τις ημέρες μας.

Το έθιμο είναι σατιρικό και συνηθίζετε κατά τη διάρκεια της περιόδου των Χριστουγέννων (15 Δεκεμβρίου) μέχρι τα μέσα Ιανουαρίου, άλλα μερικές φορές μέχρι τον μήνα του Φεβρουαρίου. Λόγω της γεωγραφικής απομόνωσης των Ποντίων, το έθιμο ήταν μια μορφή αναγνώρισης της Ελληνικής προέλευσής τους, και επίσης ένας τρόπος να ξεχαστεί από την Τουρκική δουλεία, και τις βίαιες εξισλαμίσεις.

Το έθιμο Μωμόγεροι είναι ζωντανό ακόμα και σήμερα ιδιαίτερα σε διάφορα μέρη της Ελλάδας όπου οι πολύ Πόντιοι κατοικούν. Στην εβδομάδα πριν από το νέο έτος, τα άτομα θα ντυθούν με διάφορα κοστούμια, όπου κάθε κοστούμι συμβολίζει ένα μέρος του πολιτισμού και της λαογραφίας των Ποντίων. Η αρκούδα συμβολίζει τη δύναμη, η ηλικιωμένη γυναίκα ένα σύμβολο του παρελθόντος, η νύφη για το μέλλον, το άλογο για την ανάπτυξη, ο γιατρός για την υγεία, ο στρατιώτης για την υπεράσπιση, την αίγα (κατσίκα) για τα τρόφιμα και ο Άγιος Βασίλης συμβολίζει το νέο έτος που θα φτάσει σε μερικές μέρες. Σήμερα το έθιμο είναι περισσότερο ψυχαγωγικό, ενώ στο παρελθόν ήταν μαγικό.

Φωταράδες

Στο Παλαιόκαστρο της Χαλκιδικής τηρείται το έθιμο των φωταράδων. Ο «βασιλιάς» φορώντας το ταλαγάνι και φορτωμένος με κουδούνια ανοίγει το χορό ενώ ακολουθούν οι φωταράδες κρατώντας ξύλινα σπαθιά για να ξυλοφορτώσουν εκείνους που θα επιδιώξουν να πάρουν το λουκάνικο που στήνεται στη μέση του χωριού.

Φούταροι

Στον Άγιο Πρόδρομο της Χαλκιδικής πρωταγωνιστές των Θεοφανίων είναι οι φούταροι. Την παραμονή των Φώτων νεαροί άντρες λένε τα κάλαντα μαζεύοντας κρέας, λουκάνικα και χρήματα και την ημέρα του Αϊ Γιαννιού χορεύουν στην πλατεία του χωριού. Όταν κάνουν διάλειμμα τρέχουν να πάρουν από ένα ρόπαλο και όταν ξαναπαίνουν στο χορό πετούν τα ρόπαλα ψηλά σφυρίζοντας με όλη τους τη δύναμη για να σηματοδοτήσουν το τέλος του Δωδεκαημέρου.

Η στολισμένη καμήλα

Η καμήλα που στολίζεται μετά τον αγιασμό των υδάτων είναι ένα έθιμο της Γαλάτιστας Χαλκιδικής. Συνήθως έξι άντρες μπαίνουν κάτω από το ομοίωμα μιας καμήλας βαδίζοντας ρυθμικά ή χορεύοντας, κουνώντας κουδούνια και τραγουδώντας. Πρόκειται για την αναπαράσταση ενός πραγματικού γεγονότος, την απαγωγή μιας όμορφης κοπέλας από το γιο του Τούρκου επιτρόπου που συνέβη στα τέλη του 19ου αιώνα.

Ο αγαπημένος της για να την ξαναπάρει πίσω έστησε γλέντι και για να μπει στο τούρκικο σπίτι έφτιαξε ένα ομοίωμα καμήλας κάτω από το οποίο κρύφτηκαν οι φίλοι του. Αφού έκρυψαν την κοπέλα κάτω από την καμήλα την έβγαλαν έξω και την επομένη τη στεφάνωσαν με τον αγαπημένο της, πριν προλάβουν να την ξαναπάρουν οι Τούρκοι.

Αράπηδες

Στη Νικήσιανη Καβάλας αναβιώνει το έθιμο των Αράπηδων. Αναπαριστά τη μάχη της ζωής και του θανάτου. Παλικάρια και παιδιά ντυμένα με προβιές και ζωσμένα με βαριά κουδούνια, βγαίνουν από τα σοκάκια του χωριού και με τον εκκωφαντικό θόρυβο ξορκίζουν το κακό και φέρνουν το αισιόδοξο μήνυμα της ζωής. Το έθιμο των Αράπηδων αναβιώνει και σε αρκετά χωριά της Δράμας.

Τζαμαλάρια

Στην Άρνισσα Πέλλας θα αναβιώσουν τα **Τζαμαλάρια**. Επίκεντρο του εθίμου είναι ο γάμος. Πρωταγωνιστικό ρόλο έχει ένα ζιζάνιο, το «μπουμπάρι», που μπαίνει ανάμεσα στους νεόνυμφους και τους παρενοχλεί, τους προτείνει άλλο ταίρι. Το έθιμο περιλαμβάνει ατελείωτο γλέντι στους δρόμους του χωριού.

Γιάλα-γιάλα

Η εορτή των Θεοφανείων γιορτάζεται με λαμπρότητα απ' όλους τους ορθοδόξους, στην Αργολίδα όμως τοπικές παραδόσεις κι έθιμα δίνουν ξεχωριστή λαμπρότητα στην γιορτή και προσελκύουν πολλούς επισκέπτες κάθε χρόνο.

Στην περιοχή της Ερμιόνης έχουμε το έθιμο του «γιάλα-γιάλα», όπου την παραμονή των Φώτων οι νέοι, κυρίως αυτοί που θα καταταγούν στο στρατό, στολίζουν τις βάρκες στο λιμάνι με κλαδιά από φοίνικες. Τη νύχτα φορώντας παραδοσιακές στολές τραγουδούν και περνούν σπίτι – σπίτι δεχόμενοι κεράσματα, φτάνοντας το πρωί στο λιμάνι όπου ανεβαίνουν στις στολισμένες βάρκες και τις κουνούν με δύναμη συνεχίζοντας το τραγούδι «γιάλα-γιάλα» μέχρι να γίνει ο καθαγιασμός των υδάτων, με την κατάδυση του Σταυρού και την εικόνα της Θεοτόκου στην θάλασσα που θα βουτήξουν για να τα πιάσουν.

Αποκριάτικα έθιμα

Τριώδιο

Το Τριώδιο διαρκεί 3 εβδομάδες και προηγείται της Μεγάλης Σαρακοστής (περιόδου 40 ημερών προετοιμασίας για το Πάσχα), που ακολουθεί:

Η πρώτη εβδομάδα λέγεται προφωνή ή προφωνέσιμη, επειδή, σε παλιότερα χρόνια κάποιος από ένα μέρος ψηλό προφωνούσε, δηλαδή διαλαλούσε ότι αρχίζουν οι Απόκριες. Η δεύτερη εβδομάδα λέγεται κρεατινή ή ολόκριγια, επειδή τότε δεν κάνουν νηστεία. Τέλος, η τρίτη εβδομάδα λέγεται τυρινή, επειδή τότε το κύριο καρύκευμα των φαγητών είναι το τυρί.

Η αρχή του Τριωδίου γίνεται κυρίως αισθητή την Πέμπτη της Κρεατινής, τη λεγόμενη Τσικνοπέμπτη. Είναι η ημέρα που καθένας «θα τσικνώσει τη γωνιά του», όπως λένε, δηλαδή κάτι θα ψήσει και η τσίκνα από το ψημένο κρέας, χοιρινό ή άλλο θα μοσχοβολήσει τον αέρα.

Οι μεταμφιέσεις, τις οποίες γνωρίσαμε ήδη κατά τις γιορτές του Δωδεκαήμερου (Χριστούγεννα) σε ορισμένα μόνο μέρη της Β. Ελλάδας και του Πόντου – και εκεί σαν έθιμο που σβήνει- τις Αποκριές συναντώνται σε ολόκληρη την Ελλάδα, καθώς και στην υπόλοιπη Ευρώπη, ώστε να φαίνονται ως το κύριο γνώρισμά τους. Το όνομα των μεταμφιεσμένων διαφέρει από τόπο σε τόπο: κουδουνάτοι, καμουζέλες, μούσκαροι – αλλά το κοινότερο είναι μασκαράδες και καρνάβαλοι που προέρχεται από τις ιταλικές λέξεις maschera και carnevale. Κατά τον E. Fehrle, η λέξη προέρχεται από την απαγόρευση της κρεοφαγίας, carne levare = κρέας έχει γεια και σημαίνει τη διακοπή της κρεατοφαγίας.

Οι γιορτές και οι μεταμφιέσεις θυμίζουν τη διονυσιακή λατρεία, αλλά στην πραγματικότητα όλα είναι αρχαιότερα από τον Διόνυσο! Είναι πράξεις της θρησκείας των πρωτόγονων γεωργών, οι οποίοι ζητούσαν με τρόπους μαγείας να επενεργήσουν στη βλάστηση των αγρών, να ενισχύσουν τη δύναμη που γονιμοποιεί τη γη, προτού ακόμη η δύναμη αυτή εξατομικευθεί στη φαντασία τους και γίνει θεός Φαλλήν ή Διόνυσος ή κάποιος άλλος θεός της βλάστησης.

Όπως προαναφέρεται, ο Ελληνικός λαός αποκρεύει, δηλαδή παύει να τρώει κρέας μετά το φαγητό της Κυριακής της δεύτερης εβδομάδας, της λεγόμενης Κρεατινής. Αλλά η καθαυτό Αποκριά με τα πολλά της έθιμα είναι η τελευταία Κυριακή της Τυροφάγου. Όταν φτάσει η Κυριακή αυτή, εκτείνονται στο έπακρο η ευθυμία, οι μεταμφιέσεις και οι χοροί. Η ημέρα όλη περνά με την κίνηση των μασκαράδων, με τις επισκέψεις και το φαγοπότι. Το γενικό θόρυβο επιτείνουν οι εκπυρσοκροτήσεις των κροτίδων και ρουκετών, που σε πολλά μέρη, ιδιαίτερα της Β. Ελλάδας από παλιά συνήθιζαν να πετούν στον αέρα.

Όταν πάλι αρχίζει να νυχτώνει, τότε ανάβονται στις πλατείες των χωριών ή τους δρόμους των πόλεων φωτιές (φανοί, κλαδαριές, μπουμπούνες, καψαλιές), γύρω από τις οποίες οι άνθρωποι τραγουδούν και χορεύουν. Τη δύναμη και την ιερότητα που ο λαός αποδίδει στις ανοιξιάτικες φωτιές μάς δείχνει και το όνομα που αυτές έχουν σε μερικούς τόπους. Έτσι, στο Ζαγόρι της Ηπείρου η μεγάλη φωτιά, που ανάβεται μετά το δείπνο της Κυριακής της Τυροφάγου, ονομάζεται Καλολόγος.

Η Καθαρή Δευτέρα είναι η πρώτη μέρα της Μεγάλης Σαρακοστής, γι' αυτό λέγεται και πρωτονήστιμη Δευτέρα και Αρχιδευτέρα. Λέγεται Καθαρή, επειδή από το πρωί της ημέρας αυτής κάθε νοικοκυρά ασχολείται με το να καθαρίσει τα μαγειρικά της σκεύη από τα λίπη. Κανένας κανόνας δεν απαγορεύει το κρασί. Αυτό λοιπόν με λίγες ελιές, ταραμά και φρέσκα κρεμμυδάκια και με το απόθεμα της ευτυχίας που διατηρείται από την προηγούμενη μέρα, αρκεί ώστε και η μέρα αυτή να μην υστερεί σε κέφι από τις ημέρες της Αποκριάς, με τη διαφορά ότι αλλάζει η σκηνή και όλοι, οι μεγάλοι με τα νηστίσιμα φαγητά που έχουν ετοιμάσει, οι μικροί με τους χαρταετούς πηγαίνουν στην εξοχή για να κάνουν τα κούλουμα.

Οι Απόκριες και το Καρναβάλι, είναι για όλους μας, μέρες γλεντιού μεταμφίησης και ξεγνοιασιάς.

Κατά πάσα πιθανότητα η λέξη Καρναβάλι, προέρχεται από τις λατινικές λέξεις «carrus navalis», που σημαίνουν ναυτικό αμαξίδιο.

Κι αυτό γιατί, στις πομπές που γίνονταν κατά την διάρκεια των Ελευσίνιων Μυστηρίων, (που όπως και τα Διονύσια, ήταν οι πρόγονοι του σημερινού καρναβαλιού), για να μεταφερθεί το Ιερό Πέπλο της Αθηνάς στον Παρθενώνα, μέσω της Ιεράς Οδού, παρήλαυνε και μια μικρογραφία Ιερού Πλοίου. Οι μικρογραφίες αυτές είχαν ρόδες, τις στόλιζαν με άνθη και καρπούς, και έπαιρναν μέρος στις πομπές.

Οι μεταμφιέσεις πρωτοεμφανίζονται περίπου το 2000 π.Χ. στην Ασία, και συγκεκριμένα στη Μεσοποταμία και τη Βαβυλώνα. «Η δούλα ντύνεται κυρά και ο υπηρέτης αφέντης».

Με την πάροδο των χρόνων, η περίοδος πριν την έναρξη της νηστείας της Μεγάλης Σαρακοστής, συνδέθηκε με την ελευθερία της διασκέδασης που επιτρέπει τη μεταμφίηση, και μέσα από λαϊκά δρώμενα ήθη και έθιμα, έφτασε μέχρι τις μέρες μας, με διασκεδάσεις, συμπόσια, με τις «μουτσούνες», τους «κουδουνάτους» που με αθυροστομίες και αστεία πειράζουν όποιον βρουν στον δρόμο τους και δρώμενα με εικονικές μάχες ή δίκες. Μπορεί λοιπόν το Καρναβάλι και οι Απόκριες να ξεκίνησαν από πολύ παλιά, μπορεί οι γιορτές αυτές να πήραν πολλά ονόματα, αλλά ένα πράγμα παρέμεινε σταθερό. Η διάθεση του ανθρώπου να μασκαρευτεί, να γελάσει, να διασκεδάσει ή απλά να γιορτάσει την αγάπη του για την ζωή.

Τα αποκριάτικα έθιμα ανά την Ελλάδα

Βόρεια Ελλάδα

Νάουσα

Με διονυσιακή καταγωγή, το έθιμο «Γενίτσαροι και Μπούλες», συνεχίζει μέχρι και τις μέρες μας, να ζωντανεύει στην πόλη της Νάουσας. Την Κυριακή της Αποκριάς υπό τους χαρακτηριστικούς ήχους του νταουλιού και του ζουρνά, ένα μπουλούκι με «γενίτσαρους» περιφέρεται στους δρόμους της πόλης με τελικό προορισμό το δημαρχείο, όπου και κορυφώνεται η γιορτή. Στο ρυθμικό άκουσμα του Ζαλιστού, η Μπούλα βγαίνει στο παράθυρο και με χαρακτηριστικές ρυθμικές κινήσεις του σώματος της, ώστε να κουδουνίζουν τα κρεμασμένα στο στήθος της νομίσματα, χαιρετάει το μπουλούκι ενώ λίγο μετά κατεβαίνει κάτω, ενσωματώνεται στο πλήθος και όλοι μαζί συνεχίζουν την περιοδεία μέχρι να πάρουν την επόμενη Μπούλα. Σταδιακά σχηματίζεται μια «μεγαλειώδης» πομπή με ανθρώπους όλων των ηλικιών, να συμμετέχουν στην αναβίωση του εθίμου.

Ξάνθη

Την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς, στην Ξάνθη, στη γέφυρα του ποταμού Κόσυνθου, αναβιώνει το «κάψιμο του Τζάρου». Πρόκειται για ένα κατασκευασμένο ανθρώπινο ομοίωμα, τοποθετημένο πάνω σε πουρνάρια, που καίγεται και «ξορκίζει το κακό». Σε αυτή την περίπτωση, το κακό είναι... η απομάκρυνση των ψύλλων το καλοκαίρι. Το έθιμο έφεραν οι πρόσφυγες από το Σαμακόβ της Ανατολικής Θράκης και κάθε χρόνο ζωντανεύει από τους κατοίκους του ομώνυμου συνοικισμού. Μετά το «κάψιμο του Τζάρου», ακολουθεί γλέντι μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες.

Κοζάνη

Ο Φανός, ο συμβολικός «βωμός» της αποκριάτικης εορταστικής φωτιάς, ανάβει εδώ και πολλούς αιώνες στην Κοζάνη. Ανεξαρτήτως από τις έριδες ως προς την καταγωγή του, το συγκεκριμένο έθιμο, δίνει έναν πανηγυρικό τόνο στην πόλη. Με προεξάρχουσα την κεντρική πλατεία, όπου την Κυριακή της Αποκριάς ανάβει ο μεγάλος «Φανός», ακολουθούν οι μικρότεροι συνοικισμοί που ανάβουν ταυτόχρονα τους δικούς τους «Φανούς»... για να ξεκινήσει μια ξέφρενη γιορτή καθαρά διονυσιακού χαρακτήρα. Οι χορευτικοί κύκλοι γύρω από τον βωμό διευρύνονται, τα τραγούδια διαδέχονται το ένα το άλλο. Τα περισσότερα είναι τα καλούμενα «ξινέντραπα» ή «μασκαραλίτκα» τραγούδια, με έντονες σατυρικές-πειρακτικές αναφορές. Το κρασί ρέει άφθονο, το ίδιο και τα τοπικά εδέσματα, ενώ το γλέντι κρατάει μέχρι τα ξημερώματα της Καθαρής Δευτέρας.

Ιωάννινα

Οι «τζαμάλες», οι αποκριάτικες φωτιές, θα ανάψουν σε διάφορες συνοικίες της πόλης των Ιωαννίνων το βράδυ της τελευταίας Κυριακής, πριν τη νηστεία της Σαρακοστής. Έθιμο που υπάρχει από τον 19ο αιώνα στα Γιάννενα, αναβιώνει αδιάλειπτα από τη δεκαετία του '80 μέχρι και σήμερα. Οι «τζαμάλες» ζεσταίνουν από την παγωνιά της περιοχής, ενώ με το άναμμα της πρώτης σπίθας... δίνεται το σύνθημα να ξεκινήσει η μεγάλη γιορτή.

πάλι αποτελούν απλώς μια αφορμή διαφυγής από την καθημερινότητα.

Η προετοιμασία σε αρκετές περιπτώσεις ξεκινάει μόλις ανοίγει το Τριώδιο, ενώ κορυφώνεται πάντοτε την τελευταία Κυριακή των Αποκριών, όπου σε κάθε περιοχή στήνεται μεγάλο γλέντι που διαρκεί μέχρι το πρωί της Καθαρής Δευτέρας.

Σέρρες

Στο νομό Σερρών, τη Δευτέρα της Τυρινής συναντάμε το έθιμο του «καλόγερου». Η γιορτή ανοίγει με τους «αναστενάρηδες» και τους μίμους, οι οποίοι συνθέτουν έναν αλλόκοτο θίασο με μέλη τον Βασιλιά, το Βασιλόπουλο, τον καπιστρά, τον καλόγερο, τη νύφη, την μπάμπω και το εφταμηνίτικο, τους γύφτους με την αρκούδα και τους Κουρούτζηδες (φύλακες). Ο θίασος επισκέπτεται όλα τα σπίτια του χωριού και στη συνέχεια οι κάτοικοι συγκεντρώνονται στην πλατεία, όπου γίνεται η προετοιμασία του αγρού για τη σπορά. Ακολουθεί η σκηνή του θανάτου και της ανάστασης με «πρωταγωνιστή» τον Καλόγερο.

Σοχός, Θεσσαλονίκη

Δρώμενο που σχετίζεται με τη γονιμότητα της γης ή και για πολλούς με τον έρωτα, οι «Κουδουνοφόροι» εμφανίζονται μέχρι σήμερα, στο Σοχό στη Θεσσαλονίκη. Πρόκειται για πανάρχαιο έθιμο, που μεταφέρθηκε μέσα στους αιώνες και διασώθηκε αναλλοίωτο. Η κορύφωσή των εκδηλώσεων, γίνεται το τριήμερο πριν από την Καθαρή Δευτέρα, όπου οι συμμετέχοντες με τραγόμορφες στολές και κουδούνια σε όλο το σώμα τους, ξεχύνονται και χορεύουν σε δρόμους και πλατείες. Ξεχωριστή θέση έχει και το έθιμο των μετανοιών. Κατά την παράδοση οι μεγαλύτεροι δίνουν άφεση αμαρτιών στους μικρότερους, οι οποίοι με σεβασμό τους επισκέπτονται και τους φιλούν το χέρι, προσφέροντάς τους ένα πορτοκάλι.

Νησιά

Κάρπαθος

Την Καθαρή Δευτέρα στήνεται στην Κάρπαθο το «Λαϊκό Δικαστήριο των Ανήθικων Πράξεων». Είναι μια ευκαιρία, κάθαρσης και απονομής της δικαιοσύνης στο ξεκίνημα της Σαρακοστής. Κατηγορούμενοι είναι όσοι «ασχημονούν» ή προκαλούν με τις χειρονομίες τους, κάποιους άλλους. Ενώπιον της Δικαιοσύνης, οδηγούνται από τους «Τζαφιέδες», ένα είδος τοπικών χωροφυλάκων, που έχουν επιφορτιστεί με τη σύλληψη των «δραστών». Οι γέροντες του νησιού, αναλαμβάνουν να δικάσουν τους «ασεβείς» και κάπως έτσι ξεκινούν αυτοσχέδιοι αστεϊσμοί και πειράγματα, σαν προπομπός της γιορτής που θα ακολουθήσει.

Νάξος κορδελατοι

Έντονα στοιχεία διονυσιακής λατρείας διασώζονται μέχρι σήμερα στα έθιμα των αποκριών στο νησί της Νάξου. Οι εορτασμοί ξεκινούν από το πρώτο Σάββατο των Αποκριών, με το σφάξιμο των χοίρων, τα λεγόμενα «χοιροσφάισματα». Την «Κρεατινή» Κυριακή, εμφανίζονται στους δρόμους των χωριών οι «κουδουνάτοι», νέοι με προσωπίδες που φορούν μια ριχτή κάπα με κουκούλα, ενώ γύρω από τη μέση και το στήθος τους είναι ζωσμένοι με κουδούνια. Ο χορός τους συνοδεύεται από τον χαρακτηριστικό ήχο των κουδουνιών, ενώ δεν παραλείπουν να προκαλούν με τις άσεμνες εκφράσεις τους. Οι ντόπιοι χωρικοί πάντως τους φιλεύουν για το καλό με βραστά αυγά. Στο περιοδεύον μπουλούκι, ακολουθούν επίσης και ο «Γέρος», η «Γριά» και η «Αρκούδα». Μερικά από τα χαρακτηριστικά δρώμενα στα οποία συμμετέχουν είναι ο «γάμος της νύφης», ο «θάνατος», η «ανάσταση των νεκρών» ή και το «όργωμα». Την Καθαρά Δευτέρα στους δρόμους ξεχύνονται οι «φουστανελλάτοι», νέοι χωρίς προσωπίδες, ντυμένοι γιορτινά οι οποίοι παίζουν βιολί.

Λέρος

Πειρακτικού χαρακτήρα είναι και τα αποκριάτικα έθιμα στο νησί της Λέρου. Τα παλιότερα χρόνια υπήρχαν οι «καμουζέλες» ή «ελαφάκια», μασκαράδες βαμμένοι με κάρβουνο και τυλιγμένοι σε «χράμια» (υφαντές κουβέρτες), όπου κουβαλώντας την «κοκάλα» τριγύριζαν στου δρόμους των χωριών, πειράζοντας τους κατοίκους. Σήμερα, το ρόλο αυτό ανέλαβαν «ποιητές». Με μπόλικη φαντασία και σαρκαστική διάθεση σκαρώνουν περιπαικτικά στιχάκια, ενώ μικρά παιδιά ντυμένα καλογεράκια πηγαίνουν από σπίτι σε σπίτι και τα απαγγέλουν. Η συνέχεια γνωστή... μεγάλο γλέντι με παραδοσιακή μουσική, πολλά ευτράπελα, άφθονο ούζο, κρασί και παραδοσιακούς μεζέδες. Στην κορύφωση του πανηγυριού γίνεται το κάψιμο του «στοιχειού». Το ίδιο έθιμο έχουν επίσης στην Κω και στη Σύμη.

Αμοργός

Την Κυριακή της Τυρινής, στην Αιγιάλη και συγκεκριμένα στο χωριό Λαγκάδα της Αμοργού, αναβιώνει το έθιμο του «Καπετάνιου». Οι νέοι του νησιού ντυμένοι με παραδοσιακές φορεσιές και με τη συνοδεία τοπικών οργάνων, πηγαίνουν στην εκκλησία της Παναγίας της Επανοχωριανής. Εκεί κατά την παράδοση, ο ιερέας του χωριού πετάει στον αέρα το «γιλεό», κάτι σαν ράσο και όποιος από τους παριστάμενους νέους το πιάσει χρήζεται «Καπετάνιος». Μέσα σε κλίμα επευφημιών και με τη συνοδεία οργάνων ξεκινάει η «πομπή» των νέων για να επιστρέψει στην πλατεία του χωριού. Το έθιμο επιτάσσει ο νέος «καπετάνιος» να κεράσει όσους έχουν συγκεντρωθεί στα καφενεία, αλλά και να σύρει πρώτος το χορό, προσκαλώντας τους νέους και τις νέες να τον ακολουθήσουν. Πάνω στο χορό, ο «Καπετάνιος» ξεχωρίζει μια από τις κοπέλες, η οποία γίνεται η «Καπετάνισσα» του. Με μαντινάδες, χορό, ρακί και τηγανιτά ψάρια, το γλέντι κρατάει μέχρι το πρωί της Καθαρής Δευτέρας. Ανάλογο είναι και το έθιμο της «Καπεταναίας» στο νησί της Σερίφου.

Σκύρος

Αν θέλετε να ακούσετε τα γεγονότα της χρονιάς, με σατυρική διάθεση τότε η Σκύρος την περίοδο των αποκριών, είναι ο ιδανικός προορισμός. Οι κάτοικοι (κυρίως οι ψαράδες) του νησιού, επιδίδονται σε μια μορφή απαγγελίας έμμετρης σάτιρας, κάνοντας την ανασκόπηση των γεγονότων της χρονιάς που πέρασε, με τη δική τους ιδιαίτερη ματιά.

Μόλις ανοίγει το Τριώδιο, στα σοκάκια της Σκύρου τριγυρίζουν ομάδες μεταμφιεσμένων, μπορείτε να συναντήσετε «Γέρους» με κουδούνια, «Κορέλες» και «Φράγκους. Αν τύχει, μάλιστα, και συναντηθούν δύο ή περισσότεροι «Γέροι», συναγωνίζονται στο περίφημο «λιλίσμα», κουνώντας ρυθμικά και με ένταση τα κουδούνια τους για να ξεσηκώσουν τους πάντες.

Κέρκυρα

Με ενετικές αλλά και αρχαιοελληνικές επιρροές, τα αποκριάτικα έθιμα στο νησί της Κέρκυρας, έχουν τη δική τους ξεχωριστή φυσιογνωμία. Το καρναβάλι της Κέρκυρας, είναι ήδη ονομαστό, υπάρχουν όμως και λιγότερο γνωστά τοπικά έθιμα που λαμβάνουν χώρα την περίοδο των Αποκριών. Για παράδειγμα, την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς, λίγο πριν ολοκληρωθεί ο κύκλος των εκδηλώσεων, ο τελάλης βγαίνει στην πόλη με το «όρντινο» ανά χείρας και διαλαλεί την άφιξη του Σιορ Καρνάβαλου. Αφού διαβαστεί μεγαλοφώνως και η διαθήκη του, πλέον όλα είναι έτοιμα για το κάψιμο του καρνάβαλου. Σε αρκετά χωριά της Κέρκυρας αναβιώνει το έθιμο του «κορφιάτικου γάμου», αλλά και ο «χορός των παπάδων».

Ρέθυμνο

Οι κάτοικοι του χωριού Γέργερη, ντυμένοι με προβιές, ζωσμένοι με κουδούνια και με μουτζουρωμένα πρόσωπα και χέρια, βγαίνουν στους δρόμους και επιδίδονται σε έναν «αρκουδίστικο χορό». Δεμένοι μεταξύ τους με σχοινιά, ο ένας ακολουθεί τον άλλο, τρέχουν, χορεύουν, σατιρίζουν, χειρονομούν, δημιουργώντας με τους ήχους και τις κραυγές τους ατμόσφαιρα έκστασης και μέθης.

Στο νομό Ρεθύμνου αναβιώνει ακόμη και το έθιμο της «Αρπαγής της νύφης». Γαμπρός και νύφη, είναι μεταμφιεσμένοι άντρες, κρατούν μαζί τους μία κούκλα -μωρό, με ζωγραφισμένο ένα μουστάκι για να... μοιάζει στο γαμπρό.

Μερικά ακόμη δρώμενα είναι το «Όργωμα και η Σπορά», η «Κηδεία της Αποκριάς» και η «Καμήλα» φτιαγμένη από κρανίο ζώου και δύο ανθρώπους που τρέχουν σκυφτοί μέσα σε μεγάλα υφαντά υφάσματα, δημιουργώντας ένα αλλόκοτο τετράποδο, το οποίο οι υπόλοιποι μάταια προσπαθούν να τιθασεύσουν.

Στερεά Ελλάδα- Θεσσαλία

Άμφισσα

Το τελευταίο Σαββατοκύριακο της Αποκριάς αναβιώνει στην Άμφισσα ο θρύλος του «στοιχειού». Από τη συνοικία Χάρμαινα, όπου βρίσκονται τα παλιά Ταμπάκικα (βυρσοδεψεία) και τα σκαλιά του Αϊ Νικόλα κατεβαίνει το «στοιχειό» και μαζί ακολουθεί πλήθος μεταμφιεσμένων.

Στο ιστορικό μεγάλο καφενείο της πόλης γίνονται ατέλειωτες συζητήσεις σατιρικού περιεχομένου για τους θρύλους και τα στοιχειά. Κατά την παράδοση της περιοχής τα «στοιχειά» αποτελούν ψυχές σκοτωμένων ανθρώπων ή ζώων που εξακολουθούν και τριγυρίζουν στην περιοχή.

Γαλαξίδι

Θεσμός πλέον, το έθιμο του «αλευροπόλεμου» αναβιώνει στο Γαλαξίδι εδώ και τρεις αιώνες. Τον πρώτο λόγο έχει φυσικά το αλεύρι! Γενναιόδωρες ποσότητες αλευριού εκτοξεύονται μεταξύ των καρναβαλιστών, οι οποίοι όπως ορίζει το έθιμο, πρέπει να είναι μουτζουρωμένοι με κάρβουνο στο πρόσωπο. Βέβαια τα τελευταία χρόνια, τα πρόσωπα κυριολεκτικά σκεπάζονται από ένα σωρό πρωτότυπα μάλλον υλικά, όπως το λουλάκι, το βερνίκι παπουτσιών κ.ά. Το έθιμο έχει τις ρίζες του στην τουρκοκρατία.

Θήβα

Στη περιοχή της Θήβας, την Καθαρά Δευτέρα, γίνεται η αναπαράσταση του «Βλάχικου γάμου». Η πολύχρωμη γαμήλια πομπή και τα παραδοσιακά όργανα που τη συνοδεύουν, αποτελούν το προπομπό της μεγάλης γιορτής που θα στηθεί το βράδυ της τελευταίας Κυριακής των Αποκριών, στην κεντρική πλατεία. Το έθιμο έχει τις ρίζες του στο 1830, τότε που οι τσοπάνηδες (Βλάχοι) από τη Μακεδονία, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Ρούμελη, εγκατέλειψαν την άγονη γη τους και αναζήτησαν γονιμότερο έδαφος κάπου νοτιότερα

Λάρισα – Τύρναβος

Οι κάτοικοι του Τυρνάβου, την τελευταία Τρίτη, πριν από την Καθαρά Δευτέρα, ξεκινούν σειρά εκδηλώσεων προς τιμήν του Διονύσου, με αποκορύφωμα το «Μπουρανί» (χορτόσουπα αλάδωτη). Καθ' όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας στήνεται ένα ξεχωριστό σκηνικό παιχνιδιού, με φαλλικά σύμβολα και τολμηρά πειράγματα από τους «μπουρανίδες».

Πελοπόννησος

Καλαμάτα

Εθιμοτυπικά κάθε χρόνο τις απόκριες οργανώνεται στην κεντρική πλατεία της Καλαμάτας το Γαϊτανάκι και η αναπαράσταση του «Βλάχικου Γάμου». Οι συμμετέχοντες είναι απαραίτητως μεταμφιεσμένοι και δίνουν ραντεβού στην Πλατεία Ανατολικού Κέντρου, όπου στήνεται λαϊκό γλέντι με χορό, τραγούδι και φαγητό.

Μεθώνη

Στη Μεθώνη κάθε χρόνο γίνεται... «του Κουτρούλη ο γάμος». Ένας γάμος παρωδία, με καρναβαλίστικη διάθεση. Ο γάμος των νεόνυμφων (είναι και οι δύο άντρες), τελείται στην κεντρική πλατεία, παρουσία συγγενών και πολλών κατοίκων-μαρτύρων. Το μυστήριο τελείται κανονικά με παπά και με κουμπάρο, που εκτός από τις ευλογίες τους αναλαμβάνουν να διαβάσουν και το προικοσύμφωνο. Μετά το «μυστήριο» σειρά έχει το τρικούβερο γλέντι του γάμου!

Μεσσήνη

Το βράδυ της Κυριακής της Τυροφάγου αναβιώνει στη Μεσσήνη το έθιμο της «φωτιάς». Οι κάτοικοι ανάβουν φωτιές στις γειτονιές της πόλης, και γύρω τους ξεκινάει το γλέντι και ο χορός μέχρι το πρωί. Κατά τη διάρκεια του γλεντιού γίνεται και αναπαράσταση παλαιών εθίμων και ιστοριών από τους ντόπιους.

Την Καθαρή Δευτέρα στη θέση Κρεμάλα, γίνεται η αναπαράσταση της εκτέλεσης της γριάς Συκούς, μιας γερόντισσας της Μεσσήνης που κρεμάστηκε στην τοποθεσία αυτή με εντολή του Ιμπραήμ Πασά. Μετά την αναπαράσταση, μπορεί κάθε επισκέπτης να «κρεμαστεί» από τους ψευτοδήμιους της κρεμάλας. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας γίνεται η παρέλαση με άρματα, μεταμφιεσμένους μικρούς και μεγάλους και χορευτικά συγκροτήματα.

Πάτρα

Το καρναβάλι της Πάτρας, αποτελεί το πιο γνωστή εκδήλωση της χώρας μας. Στην Πάτρα πραγματοποιούνται κάθε χρόνο, διάφορες εορταστικές εκδηλώσεις στην περίοδο των Αποκριών. Την τελευταία εβδομάδα των Αποκριών έχουμε και τον τερματισμό των καρναβαλικών εκδηλώσεων με τις δύο μεγάλες παρελάσεις των αποκριάτικων αρμάτων. Το Πατρινό Καρναβάλι άλλωστε, μετρά γύρω στα 180 χρόνια ιστορίας. Τις παρελάσεις απαρτίζουν μεγάλα αποκριάτικα άρματα που συνήθως σατυρίζουν καταστάσεις και πρόσωπα των ημερών μας, αλλά και πλήθος μασκαράδων, τόσο με Πατρινούς όσο και άλλους απ' όλη την υπόλοιπη Ελλάδα. Ένα γνωστό και άκρως πατρινό έθιμο, είναι και τα λεγόμενα «Μπουρμπούλια». Σύμφωνα μ' αυτό το έθιμο, γυναίκες μεταμφιέζονται σε ντόμινο, κρύβοντας τόσο το πρόσωπό τους, όσο και το σώμα τους, ώστε να έχουν εκείνες την αποκλειστική επιλογή του καβαλιέρου τους και συμμετέχουν σε απογευματινούς χορούς.

Πρέβεζα & Άρτα

Και στις δύο αυτές περιοχές, κάθε χρόνο πραγματοποιείται το λεγόμενο «Καρναβάλι των γυναικών». Σ' αυτό συμμετέχουν αποκλειστικά μεταμφιεσμένες γυναίκες, οι οποίες και περιφέρονται στους δρόμους με την συνοδεία αρμάτων.

Μακεδονία

Εκεί, κάθε χρόνο πραγματοποιούνται, οι λεγόμενοι «Κουδουνοφόροι Τράγοι». Αυτοί, είναι ομάδες μεταμφιεσμένων, ντυμένοι με μαύρες γιδοπροβιές και τέσσερα πολύ μεγάλα σιδερένια κουδούνια. Όπως περιφέρονται στους δρόμους, προκαλούν αναστάτωση και θόρυβο, ενώ παράλληλα τραγουδούν και με γοερή φωνή.

Το έθιμο του Αχυρένιου-Γληγοράκη

Το έθιμο του Αχυρένιου-Γληγοράκη αναβιώνει κάθε Καθαρά Δευτέρα στην πόλη της Βόνιτσας. Είναι μια νότα παράδοσης που καταφέρνει συνδυάζοντας σάτιρα και διασκέδαση να προσφέρει κάθε φορά ξεχωριστές στιγμές στους επισκέπτες και τους ντόπιους.

Οι απόψεις για τη προέλευση του εθίμου δίστανται. Κατά μία εκδοχή το έθιμο είναι εξέλιξη της σκωπτικής παράστασης κάποιων μοναχών της Αγίας Παρασκευής εις βάρος ενός μοναχού με το όνομα Γρηγόριος. Άλλοι υποστηρίζουν ότι το έθιμο είναι κληρονομιά από τους Βενετσιάνους από την περίοδο που κατείχαν την περιοχή μας. Όμως η επικρατέστερη άποψη είναι αυτή που θέλει τον Γληγοράκη ψαρά ο οποίος αρνήθηκε τη θάλασσα και έψαξε τη τύχη του στη στεριά. Η θάλασσα όμως τον εκδικήθηκε και τον έριξε στα ξένα, να ταλαιπωρείται και να μην μπορεί να έχει σταθερή δουλειά. Σε κάθε περίπτωση πάντως, το δρώμενο έχει στοιχεία των Διονυσιακών τελετών και των αρχαίων τελετών που γίνονταν για την υποδοχή της Ανοιξης.

Η διατήρηση και ο εμπλουτισμός του δρώμενου οφείλεται σίγουρα στους ντόπιους ψαράδες. Κάθε χρόνο την Αποκριά, οι ψαράδες ξαναθυμούνται εκείνο τον ψαρά, τον Γληγοράκη, και τον καταδικάζουν με το δικό τους τρόπο. Αφού πιούν, μασκαρευτούν από το Σαββατόβραδο της Τυρινής έως την Καθαρά Δευτέρα βλέπουν τον αρνητή της θάλασσας να έρχεται όπως τότε, που τον έφεραν σηκωτό για να τον πάνε στο Κοιμητήριο του ψαράδικου συνοικισμού.

Πρόχειρα φτιαγμένος από άχυρο και παλιά ρούχα κάνει την είσοδό του πάνω σε ένα γάιδαρο που τον τραβά ένας αγροφύλακας και του προσφέρουν βοήθεια δύο γιδοβοσκοί. Οι ρόλοι είναι από χρόνια μοιρασμένοι. Η μάνα, η γυναίκα, οι μοιρολογίστρες, ο γιατρός, οι συγγενείς, ο παππάς. Κάθε χρόνο κανούργια βάσανα περιμένουν τον Γληγοράκη. Κάθε στάση που κάνει δίνεται και μια μικρή θεατρική παράσταση. Ο γιατρός βγάζει γνωμάτευση κάνοντας ερωτήσεις στους συγγενείς και εξετάζει τον ασθενή. Με το πέρασμα των χρόνων η γνωμάτευση άρχισε να προσαρμόζεται στα δεδομένα της εποχής και κατέληξε σε αναπαράσταση και διακωμώδηση της επικαιρότητας.

Μέσα σε μοιρολόγια και θρήνους πλησιάζει ο παπάς με τα παπαδοπαίδια. Τα λόγια του παραλλαγμένα τροπάρια της νεκρώσιμης ακολουθίας. Το δειλινό στην κεντρική πλατεία της Βόνιτσας δίνεται η πιο μεγάλη παράσταση. Γλέντι με θαλασσινά, άφθονο κρασί, χορός και τραγούδι. Προς το τέλος της τελετής, σε κάποια διακοπή του γλεντιού, κάποιος εκφωνεί τον επικήδειο, που δεν είναι παρά μια καυστική σάτιρα της επικαιρότητας. Το απόβραδο ο Γληγοράκης στην άκρη του γιαλού ή μέσα σε πρόχειρα κατασκευασμένη βάρκα, ρίχνεται στη φωτιά. Γύρω από τον αχυρένιο που σιγοκαίγεται, γίνεται το γλέντι κορυφώνεται με χορό και ποτό. Αλλη μια Αποκριά φεύγει... μαζί με το Γληγοράκη...'

Οι Απόκριες και το Καρναβάλι στην Αιτωλοακαρνανία!

Οι Απόκριες και το Καρναβάλι, είναι για όλους μας, μέρες γλεντιού μεταμφίησης και ξεγνοιασιάς. Κατά πάσα πιθανότητα η λέξη Καρναβάλι, προέρχεται από τις λατινικές λέξεις «carrus navalis», που σημαίνουν ναυτικό αμαξίδιο. Κι αυτό γιατί, στις πομπές που γίνονταν κατά την διάρκεια των Ελευσίνιων Μυστηρίων, (που όπως και τα Διονύσια, ήταν οι πρόγονοι του σημερινού καρναβαλιού), για να μεταφερθεί το Ιερό Πέπλο της Αθηνάς στον Παρθενώνα, μέσω της Ιεράς Οδού, παρήλαυνε και μια μικρογραφία Ιερού Πλοίου. Οι μικρογραφίες αυτές είχαν ρόδες, τις στόλιζαν με άνθη και καρπούς, και έπαιρναν μέρος στις πομπές.

Οι μεταμφιέσεις πρωτοεμφανίζονται περίπου το 2000 π.Χ. στην Ασία, και συγκεκριμένα στη Μεσοποταμία και τη Βαβυλώνα. «Η δούλα ντύνεται κυρά και ο υπηρέτης αφέντης».

Με την πάροδο των χρόνων, η περίοδος πριν την έναρξη της νηστείας της Μεγάλης Σαρακοστής, συνδέθηκε με την ελευθερία της διασκέδασης που επιτρέπει τη μεταμφίεση, και μέσα από λαϊκά δρώμενα ήθη και έθιμα, έφτασε μέχρι τις μέρες μας, με διασκεδάσεις, συμπόσια, με τις «μουτσούνες», τους «κουδουνάτους» που με αθυροστομίες και αστεία πειράζουν όποιον βρουν στον δρόμο τους και δρώμενα με εικονικές μάχες ή δίκες.

Μπορεί λοιπόν το Καρναβάλι και οι Απόκριες να ξεκίνησαν από πολύ παλιά, μπορεί οι γιορτές αυτές να πήραν πολλά ονόματα, αλλά ένα πράγμα παρέμεινε σταθερό. Η διάθεση του ανθρώπου να μασκαρευτεί, να γελάσει, να διασκεδάσει ή απλά να γιορτάσει την αγάπη του για την ζωή.

Η αρχή των εορταστικών εκδηλώσεων γίνεται με την Τσικνοπέμπτη. Οι τρεις εβδομάδες πριν την αρχή της Σαρακοστής ονομάζονται Προφωνή, Κρεατινή και της Τυροφάγου.

Στο μέσο της Κρεατινής (της 2ης) εβδομάδας βρίσκεται η Τσικνοπέμπτη, κατά την οποία παραδοσιακά καταναλώνεται μεγάλη ποσότητα κρέατος, εν είδει προετοιμασίας για τη νηστεία της Σαρακοστής. Για την ορθόδοξη παράδοση, οι νηστείες της Τετάρτης και της Παρασκευής είναι σημαντικές, οπότε η Πέμπτη θεωρούνταν η καταλληλότερη μέρα για κραιπάλες και καθιερώθηκε να γιορτάζεται την Πέμπτη, που είναι 11 ημέρες πριν την Καθαρά Δευτέρα. Είναι ημέρα χαράς αλλά και προετοιμασίας για τους Ελληνορθόδοξους χριστιανούς, καθώς η σαρανταήμερη περίοδος της Σαρακοστής πριν το Πάσχα πλησιάζει. Την μέρα αυτή επιβάλλεται από το έθιμο το ψήσιμο κρέατος στα κάρβουνα.

Ακόμα και οι πιο φτωχοί άνθρωποι κάθε περιοχής,
πρέπει να ψήσουν κρέας ώστε να μυρίσει το
σπίτι τους και όλοι να ξέρουν ότι γιορτάζουν!
Παλιότερα στην ελληνική επαρχία μοίραζαν
πιατέλες με το τσικνισμένο κρέας σε όλη την
γειτονιά για να στείλουν την μυρωδιά του ψητού
σε κάθε άκρη του χωριού. Σήμερα η
Τσικνοπέμπτη θεωρείται η αρχή της αποκριάς.

Στο τόπο μας, αυτές οι μέρες γιορτάζονται με διάφορετικά ήθη και έθιμα που επικρατούν ανά πόλη ή χωριό.

Απόκριες και δε θα μπορούσε κανείς να παραλείψει να επισκεφτεί την Αμφιλοχία. Τα τελευταία χρόνια η γιορτή των Αποκρεών γιορτάζεται με λαμπρότητα στην πόλη που έχει καταστεί σε σημείο αναφοράς της ευρύτερης περιοχής. Την Τσικνοπέμπτη Αμφιλοχιώτες όλων των ηλικιών ντύνονται μασκαράδες, γυρνούν σε φιλικά σπίτια και ξεφαντώνουν στα κέντρα διασκέδασης της πόλης.

Οι εκδηλώσεις στην Αμφιλοχία, ξεκινούν την Παρασκευή του τριημέρου της Αποκριάς, με τα μέλη της θεατρικού τμήματος του Πολιτιστικού Κέντρου Αμφιλοχίας, να περιδιαβαίνουν τις γειτονιές της πόλης, παριστάνοντας το θεατρικό δρώμενο “Πανάρατος”, συνοδεία της Φιλαρμονικής του Δήμου και των “ντελάληδων” που διαλαλούν την έναρξη των αποκριάτικων εκδηλώσεων. Το πολύ παλιό θεατρικό δρώμενο – λαϊκή παντομίμα του Πανάρατου εμπεριέχει στοιχεία και επιρροές από την “Ερωφίλη” του Χορτάση.

Ο “Πανάρατος” έχει αναβιώσει στην Αμφιλοχία τα τελευταία χρόνια, στα πλαίσια των προσπαθειών που γίνονται, για ανακίνηση των εθίμων και των παραδόσεων που χάνονται μέσα στο χρόνο και που συνθέτουν κομμάτια της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής. Μέσα σ’ αυτό το πλαίσιο, τα τελευταία χρόνια, πρωταγωνιστής και προστάτης της «Καρβασαριώτικης Αποκριάς» έχει αναδειχθεί, η κλασική φιγούρα του μπερντέ των караγκιοζοπαϊχτών, ο Μπάρμπα – Γιώργος. Στιγμές της «ζωής» του τοπικού ήρωα αναπαρίστανται σε όλες τις εκδηλώσεις της Αποκριάς. Η «καταγωγή» του Μπάρμπα – Γιώργου, άλλωστε, είναι από την Αμφιλοχία, καθώς αποτελεί δημιούργημα του αιμνήστου Καρβασαριώτη караγκιοζοπαϊχτή Γιάννη Ρούλια.

Το Σάββατο γιορτάζεται η “Τυρινή” στην πλατεία Λέκκα. Στην γιορτή της Τυρινής συμμετέχουν τα χορευτικά τμήματα όλων των πολιτιστικών τμημάτων των Δημοτικών Διαμερισμάτων του Δήμου Αμφιλοχίας. Επίσης, σ’ ένα πλούσιο τραπέζι τοπικών συνταγών, προσφέρονται σε όλους τους παρευρισκόμενους τα πασίγνωστα τοπικά τυροκομικά προϊόντα (γραβιέρα, κεφαλογραβιέρα, πεκορίνο) μαζί με γαλατόπιτες, τυρόπιτες και άφθονο τσίπουρο.

Την καταληκτική Κυριακή της Αποκριάς η πόλη πλημμυρίζει από τα φανταχτερά χρώματα του καρναβαλιού και μετατρέπεται σε ένα ψηφιδωτό σάτιρας και διασκέδασης. Το καρναβάλι της Αμφιλοχίας πλαισιώνεται από μεγάλη συμμετοχή τμημάτων από την Αμφιλοχία, τα γύρω χωριά, αλλά και άλλες πόλεις, όπως το Αγρίνιο. Μετά την παρέλαση των μεταμφιεσμένων και των αρμάτων, ο βασιλιάς “καρνάβαλος” παραδίδεται στις φλόγες μέσα στον όρμο της Αμφιλοχίας (στην παραλία), κάτω από έναν πολύχρωμο, από τις λάμπες των βεγγαλικών, ουρανό.

Την Καθαρά Δευτέρα τέλος γιορτάζονται τα “Κούλουμα” στο Ανοιξιάτικο, καθώς και στο Σπάρτο, στην παραλία “Κουλούρι”, όπου γίνεται η “Γιορτή Μυδιού”.

Ένας δήμος που τα τελευταία χρόνια και συγκεκριμένα μετά την καλλικρατική ένωση έκανε μια πολύ ωραία και επιτυχημένη προσπάθεια για την γιορτή των αποκρεών είναι αυτός του Αστακού.

Πρόκειται για ένα εγχείρημα, στο οποίο συμμετέχουν με μεγάλη ευχαρίστηση και προσωπική δουλειά όλοι οι δημότες του Αστακού. Κύριος στόχος του είναι να προσφέρει σε όλους τους κατοίκους του Αστακού αλλά και τους επισκέπτες του στιγμές κεφιάς, διασκέδασης και ξεφαντώματος με προοπτική την καθιέρωσή του σε πολιτιστικό θεσμό.

Αξίζει να αναφερθούμε και στο καρναβάλι της Τσικνοπέμπτης στην Βόνιτσα. Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων – Δημοτικών Σχολείων Βόνιτσας, σε συνεργασία με τον Δήμο Ακτίου-Βόνιτσας, διοργανώνουν την Τσικνοπέμπτη, μια μεγάλη Γιορτή περιλαμβάνοντας την Μεγάλη Παρέλαση, στην οποία θα συμμετέχουν παιδιά και Γονείς ντυμένοι ανά τάξη σε γκρουπ, καθώς και μεγάλο φαγοπότι στην πλατεία. Οι κάτοικοι μες προσκαλούν, να διασκεδάσουμε και να γιορτάσουμε μια διαφορετική Τσικνοπέμπτη.

Στο πλαίσιο των αποκριάτικων πολιτιστικών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων στην Βόνιτσα, επιζεί το έθιμο του 'Γληγοράκη', που λαβαίνει Χώρα την Καθαρή Δευτέρα. Μέσω μιας απλής ψαράδικης ιστορίας, έχει ως στόχο τον σκωπτικό σχολιασμό της επικαιρότητας.

Το έθιμο αυτό του «Αχυρένιου – Γρηγοράκη», γίνεται κάθε Καθαρά Δευτέρα και είναι μια Νότια παράδοση που συνδυάζει σάτιρα, διασκέδαση και προσφέρει ξεχωριστές στιγμές διασκέδασης στους ντόπιους αλλά και στους ξένους.

Μια εκδοχή το θέλει εξέλιξη της συνοπτικής παράστασης κάποιων μοναχών της Αγίας Παρασκευής σε βάρος του Μονάχου με το όνομα Γρηγόριος. Άλλη το θεωρεί εξέλιξη του παιχνιδιού των παιδιών του Κόκκινου σε βάρος ενός γραφικού τύπου με τα χαρακτηριστικά του Γληγοράκη (ρακένδυτος με οξύ πνεύμα και υπερμεγέθη σεξουαλικά όργανα.). τέλος κάποιιοι το θεωρούν κληρονομιά από τους Βενετσιάνους που κατείχαν την περιοχή.

Σε κάθε περίπτωση πάντως όπως τελείτε μέχρι τις μέρες μας έχει εμφανή στοιχεία της διονυσιακής τελετής και των αρχαίων τελετών για την υποδοχή ,της άνοιξης. Η διατήρηση του και ο εμπλουτισμός του δρώμενου σύμφωνα σήμερα οφείλεται σίγουρα στους ντόπιους ψαράδες που κάθε χρόνο την αποκριά θυμούνται εκείνο τον ρακένδυτο ψαρά και τον καταδικάζουν με τον δικό τους τρόπο.

Αφού πιουν και μασκαρευτούν από το Σαββατόβραδο της Τυρινής ως την Καθαρά Δευτέρα, βλέπουν τον αρνητή της θάλασσας να ξανάρχεται όπως τότε που τον έφεραν σηκωτό για να τον οδέψουν στο κοιμητήριο του ψαράδικου οικισμού. Πρόχειρα φτιαγμένοι από άχυρο και παλιόρουχα κάνει την είσοδο του πάνω σε ένα γάιδαρο που τον τραβά ένας δραγάτης και τον παραστέκουν δυο πρατάριδες γιδοβοσκοί. Χρόνια τώρα οι ρόλοι είναι μοιρασμένοι. Η μάνα του, η γυναίκα του οι μοιρολογίστρες, ο γιατρός του, οι συγγενείς και ο παπάς.

Κάθε χρόνο η προσπάθειες του γιατρού να τον σώσει αποβαίνουν άκαρπες. Φορτώνουν τον Γληγοράκη πάνω στο γάιδαρο και τον περιφέρουν μοιρολογήτρες. Που και που σταματάνε να κάνουν γνωμάτευση. Σε κάθε στάση δίνεται και μια μικρή θεατρική παράσταση. Ο γιατρός ρωτάει τον ίδιο και τους συγγενείς για να βγάλει γνωμάτευση. Με το πέρασμα των χρόνων η γνωμάτευση άρχισε να προσαρμόζεται στα δεδομένα της εποχής και κατέληξε σε αναπαράσταση και διακωμώδηση της πραγματικότητας.

Μέσα στα μοιρολόγια και θρήνους πλησιάζει ο παπάς με τα παπαδοπαίδια. Τα λόγια του είναι παραλλειγμένα τροπάρια της νεκρώσιμης ακολουθίας. Το δειλινό στη κεντρική πλατεία της Βόνιτσας δίνονταν η πιο μεγάλη παράσταση. Γλέντι με θαλασσινά και άφθονο κρασί, χορός και τραγούδι. Προς το τέλος της τελετής κάποιος εκφωνούσε τον επικήδειο που δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μια καυστική σάτιρα της επικαιρότητας.

Το τελειωτικό ξεφάντωμα βέβαια γίνεται το βράδυ όταν ο Γληγοράκης στην άκρη του γιαλού ή μέσα σε πρόχειρα κατασκευασμένη βάρκα ρίχνεται στη φωτιά.

Συνέχεια έχει το καρναβάλι της Ναυπάκτου. Στο δήμο Ναυπακτίας, η δημιουργική διάθεση, η έμπνευση, η χαρά, η αισιοδοξία και ο εθελοντισμός αποτελούν τα συστατικά στοιχεία που συνθέτουν το πρόγραμμα των καρναβαλικών εκδηλώσεων του Δήμου.

Η ενεργοποίηση των δημοτών και κυρίως των νέων, η συμμετοχή των πολιτιστικών συλλόγων και των επαγγελματικών φορέων και η αξιοποίηση του καλλιτεχνικού δυναμικού της τοπικής κοινωνίας διαμορφώνουν ένα πλούσιο και αξιόλογο πρόγραμμα με το οποίο δημιουργείται κλίμα χαράς και αισιοδοξίας ενώ συνάμα προάγεται και το πνεύμα του εθελοντισμού.

Οι εκδηλώσεις συνήθως ξεκινούν ένα Σάββατο πριν, με συναυλίες από νεανικά συγκροτήματα της πόλης, δίνοντας το έναυσμα για το ξεφάντωμα που θα ακολουθήσει την περίοδο της Αποκριάς. Ξεχωριστό δρώμενο αποτελεί ο Επαχτίτικος Γάμος που παρουσιάζεται κάθε Τσικνοπέμπτη από το 1997. Η εβδομάδα πριν το γάμο, η ημέρα και η νύχτα του γάμου ζωντανεύουν θεατρικά, με αρκετή σάτιρα και με στοιχεία της εποχής που καθορίζουν κάθε χρόνο το σενάριο. Το Σάββατο πραγματοποιείται η καθιερωμένη εκδήλωση "Νταβάδες στην οδό Μεζεδίων". Εκεί Ναυπάκτιοι και μη, επισκέπτες και περαστικοί γίνονται όλοι μια παρέα στο Στενοπάζαρο, πέρνοντας μια ευχάριστη γεύση από τα παλιά.

Οι εκδηλώσεις κορυφώνονται την Κυριακή της Αποκριάς με την νυχτερινή παρέλαση των αρμάτων, που διασχίζει τον κεντρικό δρόμο της πόλης και καταλήγει στο λιμάνι. Μετά τους μασκαράδες, σειρά έχει η Καθαρά Δευτέρα με εκδηλώσεις συτή τη φορά στο Αντίριο.

Στη γιορτή των Αποκρεών όμως συμμετέχει ενεργά και η πρωτεύουσα του νομού μας, το Μεσολόγγι. Στη πόλη του Μεσολογγίου, εδώ και 27 χρόνια, διοργανώνεται ένα πολύ μεγάλο καρναβάλι με όλους τους πολίτες να συμμετέχουν ενεργά. Συνδράμουν άλλωστε σε αυτό το εγχείρημα και οι διοργανωτές του πατρινού καρναβαλιού. Η γιορτή ξεκινά μέρες πριν με διάφορα happenings τόσο για τους μικρούς φίλους του καρναβαλιού όσο και για τα πιο μεγάλα «παιδιά».

Την Κυριακή της αποκριάς έχουμε την κορύφωση των εκδηλώσεων, κατά τη διάρκεια της οποίας, πληρώματα με πρωτότυπες και πολύχρωμες στολές, με έξυπνα, χειροποίητα άρματα αλλά και με πολύ κέφι και καλή διάθεση παρελαύνουν από την οδό Ελευθέρων Πολιορκημένων και καταλήγουν στην Κεντρική πλατεία. Εκεί υπό τους ρυθμούς ελληνικής και ξένης μουσική παρουσιάζουν τα χορευτικά τους και αργά το βράδυ μετά από ένα show πυροτεχνημάτων στον Μεσολογγίτικο ουρανό ο καρνάβαλος παραδίνεται στην πυρά με τα πληρώματα και πλήθος κόσμου να χορεύουν γύρω του. Η γιορτή βέβαια συνεχίζεται στα bar και τα club της πόλης, όπου τα πάρτι κρατούν μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες.

Την καθαρά Δευτέρα, ο Δήμος κάνει Κούλουμα με όλους τους δημότες να είναι καλεσμένοι σε κοντινές παραλίες για το καθιερωμένο πέταγμα του αετού με έναν συνδυασμό από άφθονο φαγητό και κέφι να ολοκληρώνει το όμορφο σκηνικό.

Καταλήγοντας δε πρέπει να ξεχάσουμε να αναφερθούμε και στο Δήμο Αγρινίου, ο οποίος μπορεί να μην διοργανώνει πλέον καρναβάλι, σε αντίθεση με ποιο παλιά χρόνια που έκανε στο κέντρο της πόλης, έπειτα ακολούθησε αυτό του Αγίου Κων/νου, αλλά έλαβε τέλος με την συνένωση με τον δήμο Αγρινίου.. ωστόσο δεν αφήνει τους δημότες του απογοητευμένους.

Την περσινή χρονιά, για την ημέρα της Τσικνοπέμπτης, ήταν η πρώτη φορά που έμποροι του Αγρινίου, ανέλαβαν μια πρωτοβουλία, που σε πολλές άλλες περιοχές πραγματοποιείται επί χρόνια, υπό την σκέπη των τοπικών Εμπορικών Συλλόγων. Οι έμποροι λοιπόν ενός από τους πλέον κεντρικούς εμπορικούς δρόμους, την Ι. Σταϊκου, αποφάσισαν να γιορτάσουν μαζί με τους πολίτες και τους πελάτες τους, την Τσικνοπέμπτη

Όσον αφορά τις απόκριες και τις εκδηλώσεις εκείνων των ημερών, οφείλουμε να αναφέρουμε, ότι από τη Παρασκευή αρχίζουν οι εκδηλώσεις στο κέντρο της πόλης με αποκριάτικα πάρτι. Σε αυτά συμμετέχουν ταχυδακτυλουργοί, κλόουν, ζογκλέρ, καρτούν, η Big Band της Φιλαρμονικής του Δήμου Αγρινίου και ξυλοπόδαροι. Ενώ δεν λείπουν και διάφορες άλλες ευχάριστες εκπλήξεις για μικρούς και μεγάλους.

Τα κούλουμα, την Καθαρά Δευτέρα, τιμούνται δεόντως σε όλο το εύρος του διευρυμένου δήμου. Πατροπαράδοτα φαγητά και άφθονο κρασί περιμένουν τους επισκέπτες στην πόλη του Αγρινίου στο Δημοτικό Πάρκο. Στις δημοτικές ενότητες του νέου δήμου τα κούλουμα εορτάζονται στο Αγγελόκαστρο, στον Αράκυνθο, στα Αμπάρια Παναιτωλίου, στη Μακρυνεία, στη Λίμνη Στράτου, στο Περιθώρι Σκουτεράς, στη Δουγρή Τριχωνίδας Παραβόλας και τη Γέφυρα Επισκοπής Παρακαμπυλίων.

Γιορτή καστανού & τσίπουρου

Χάρη στην αφθονία του κάστανου και της παραγωγής παραδοσιακού τσίπουρου, κάθε χρόνο στην Άνω Χώρα αναβιώνεται η Γιορτή του Κάστανου και του Τσίπουρου, από τα παλιότερα έθιμα του χωριού.

Ο καστανόλογγος στήριζε την οικονομία του χωριού από τα χρόνια του Βυζαντίου. Έτσι, οι καστανιές καλλιεργούνται αιώνες τώρα στο χωριό, ενώ οι άγριες κοσμούν τις γύρω βουνοπλαγιές ανάμεσα στα έλατα. Όσο για το παραδοσιακό τσίπουρο παράγεται από την απόσταξη της περίφημης “Μαλαγουζιάς”. Πρόκειται για την τοπική ποικιλία σταφυλιών που καλλιεργείται στα ορεινά Κράβαρα εδώ και αιώνες.

Η μεγάλη γιορτή λαμβάνει χώρα κάθε χρόνο στο τρίτο Σαββατοκύριακο του Οκτωβρίου και κρατάει όλο το σαββατοκύριακο! Από το απόγευμα της Παρασκευής ξεκινά η προετοιμασία: τα καζάνια για την απόσταξη του τσίπουρου και οι φουφούδες για το ψήσιμο του γλυκού καρπού παίρνουν τις θέσεις τους στο ύπαιθρο. Το απόγευμα του Σαββάτου οι νοικοκυρές του χωριού σερβίρουν λιχουδιές όπως τηγανίτες, πίτες, λουκουμάδες αλλά και παραδοσιακά μαγειρευτά φαγητά, γλυκά (μπακλαβάδες, ραβανί, κουραμπιέδες,) γλυκά κουταλιού (κεράσι, κάστανο, καρύδι, κυδώνι), τοπικές πίτες και γίδα βραστή.

ΤΑ ΠΑΖΑΡΙΑ ΤΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ

Κάθε χρόνο, στις 26 Οκτωβρίου, ανήμερα του Αγίου Δημητρίου, ξεκινά η μεγάλη εμποροπανήγυρη της Ναυπάκτου, τα γνωστά «Παζάρια». Ένας οικονομικός και κοινωνικός θεσμός, που χρονολογείται από τον 19ο αιώνα και που έχει καταξιωθεί στην συνείδηση των ντόπιων αλλά και χιλιάδων επισκεπτών από όμορους νομούς.

Τα παζάρια διαρκούν μια βδομάδα – ως την 1η Νοεμβρίου – και δέχονται πλήθος επισκεπτών που σπεύδουν να κάνουν τις προμήθειές τους

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Τα Χριστούγεννα είναι κατεξοχήν γιορτή των γλυκών. Έτσι οι νυκοκοιρές φτιάχνουν κουραμπιέδες, μελομακάρονα και δίπλες. Έσφαζαν τα γουρούνια, έφτιαχναν ματιές, λουκάνικα κ.α. Τα παιδιά του χωριού την παραμονή πήγαιναν για τα κάλαντα. Το αντίτιμο ήταν γλυκά, δεκάρες ή φράγκα.

Τα ίδια έθιμα ίσχυαν και για την πρωτοχρονιά. Το πρωί της Πρωτοχρονιάς, η οικογένεια πηγαίνει στην εκκλησία και ο νοικοκύρης κρατάει στην τσέπη του ένα ρόδι, για να το λειτουργήσει. Γυρνώντας σπίτι, πρέπει να χτυπήσει το κουδούνι της εξώπορτας – δεν κάνει να ανοίξει ο ίδιος με το κλειδί του – και έτσι να είναι ο πρώτος που θα μπει στο σπίτι, για να κάνει το καλό ποδαρικό, με το ρόδι στο χέρι.

Μπαίνοντας μέσα, με το δεξί, σπάει το ρόδι πίσω από την εξώπορτα, το ρίχνει δηλαδή κάτω με δύναμη, για να σπάσει και να πεταχτούν οι ρώγες του παντού και ταυτόχρονα λέει: "με υγεία, ευτυχία και χαρά το νέο έτος κι όσες ρώγες έχει το ρόδι, τόσες λίρες να έχει η τσέπη μας όλη τη χρονιά".

Την παραμονή των Φώτων τα παιδιά πήγαιναν για τα κάλαντα.Ανήμερα των Φώτων οι νέοι της περιοχής συγκεντρώνονταν στο λιμάνι, όπου ο ιερέας πετούσε τον σταυρό , για να τον πιάσουν.Έπειτα ο ιερέας περνούσε από τα σπίτια για να τα αγιάσει.

ΠΑΣΧΑΛΙΝΑ ΕΘΙΜΑ

Το Πάσχα είναι η σημαντικότερη εορτή της Ορθοδοξίας. Ολη την εβδομάδα πηγαίνουν εκκλησία , την Πέμπτη οι γυναίκες βάφουν τα αυγά κόκκινα , φτιάχνουν κουλουράκια. Τα σπίτια ασβεστώνονται τη Μεγάλη Παρασκευή οι πιστοί ακολουθούν την περιφορά του ανθοστολισμένου Επιταφίου. Το Μεγάλο Σάββατο εορτάζεται η Ανάσταση. Λίγο πριν τα μεσάνυχτα σβήνουν τα φ'τα για να σημάνουν μ' αυτό τον τρόπο το έρεβος που τυλίγει τον Χριστό καθώς αναχωρεί προς τον άλλο κόσμο.

Τα μεσάνυχτα όμως ο ιερέας εμφανίζεται στην
Ωραία πύλη με το Άγιο Φως για να το
μοιράσει στο ποίμνιο του ψάλλονται το
"Χριστός Ανέστη" χτυπάνε οι καμπάνες και οι
πιστοί σιγά -σιγά αναχωρούν για να φάνε τη
μαγειρίτσα, το τσουρέκι και να τσουγκρίσουν
τα κόκκινα αυγά. Την επομένη όλοι
σουβλίζουν αρνιά.